jamk.fi

”KUN HUOMAA, ETTÄ MUILLAKIN ON SAMANLAISIA ONGELMIA, EI OLE YKSIN”

Ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden merkitys ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä

Mira Tasanen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

KUVAILULEHTI

Tekijä(t) Tasanen, Mira	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 15.11.2013
	Sivumäärä 61	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)

Työn nimi
”KUN HUOMAA, ETTÄ MUILLAKIN ON SAMANLAISIA ONGELMIA, EI OLE YKSIN”. Ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden merkitys ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä.

Koulutusohjelma
Sosiaalialan koulutusohjelma

Työn ohjaaja(t)
Kiiskilä, Taja

Toimeksiantaja(t)
Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistys ry

Tiivistelmä

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistys ry:n kanssa. Tutkimus käsitteli Mannerheimin Lastensuojeluliiton ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden merkitystä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, pystyvätkö ammatillisesti johdetut avoimet perhekahvilat vastaamaan ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuihin tavoitteisiin ja millä tavalla ne pystyvät toimimaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön menetelmänä. Tutkimus perustui käyttäjien kokemuksiin. Opinnäytetyön teoriapohja käsitteli ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, perhekahvilatoimintaa sekä Mannerheimin Lastensuojeluliittoa. Tutkimusaineisto kerättiin kuudesta Mannerheimin Lastensuojeluliiton ammatillisesti johdetusta avoimesta perhekahvilasta käyttäjille suunnatulla kyselylomakkeella toukokuussa 2013. Vastauksia saatiin 96 kappaletta. Tutkimusmateriaali analysoitiin käyttäen kvantitatiivista tutkimusotetta.

Tutkimustulokset osoittivat Mannerheimin lastensuojeluliiton ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden olevan perheiden tarpeista lähteviä matalankynnyksen kohtaamispaikkoja, josta sekä vanhempi että lapsi saa vertaistukea. Lähes kaikki kävijät kokivat perhekahvilan auttavan arjessa jaksamiseen. Suurin osa koki perhekahvilan tarjoavan tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen sekä auttaneen vanhempaa havaitsemaan vahvuuksia omassa vanhemmuudessaan. Noin puolet vastaajista koki perhekahvilassa käynnin lisänneen vanhemman ja lapsen välistä yhdessä tekemistä. Tulokset osoittivat, että vastaajat kokivat voivansa keskustella perhekahvilassa vaikeistakin vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvistä asioista sekä työntekijöiden että toisten vanhempien kanssa. Vaikeista asioista keskusteltiin hieman enemmän työntekijöiden kanssa. Osa vastaajista sai apua perhekahvilassa vierailleelta asiantuntijalta. Perheelle sopivista muista palveluista saatiin tietoa sekä toisilta vanhemmilta, työntekijöiltä että asiantuntijavierailijoilta. Perhekahviloiden perheille tarjoama tuki vastaa ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuihin tavoitteisiin ja toimii sen toteuttamisen menetelmänä.

Avainsanat (asiasanat)
Mannerheimin Lastensuojeluliitto, MLL, perhekahvila, ehkäisevä, ennaltaehkäisevä, lastensuojelu, lastensuojelutyö

Muut tiedot

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

DESCRIPTION

Author(s)	Type of publication	Date
Tasanen, Mira	Bachelor´s Thesis	15112013
	Pages 61	Language Finnish
		Permission for web publication (X)

Title
"WHEN YOU SEE THAT OTHERS HAVE SIMILAR PROBLEMS, YOU'RE NOT ALONE". The significance of professionally run open family cafes for preventive child welfare work.

Degree Programme
Social Services

Tutor(s)
Kiiskilä, Taja

Assigned by
Jyväskylä Branch of The Mannerheim League of Child Welfare.

Abstract

This thesis was carried out in cooperation with the Jyväskylä Branch of The Mannerheim League of Child Welfare. The study examined the significance of professionally run open family cafes of Mannerheim League of Child Welfare for preventive child protection work. The purpose of the study was to determine the ability of these open family cafes to meet the objectives of preventive child protection work and the manner in which they would be able to function as a means of preventive child protection work.

The study was based on the users' experiences. The theoretical foundation focused on preventive child protection work, family cafes and The Mannerheim League of Child Welfare. The data were collected from six professionally run open family cafes of the League with a questionnaire aimed at the users in May 2013. Total of 96 responses were received. The data was analysed by using a quantitative approach.

The results showed that the open family cafes of The Mannerheim League of Child Welfare responded to the needs of the families as low-threshold meeting places where the parents as well as the children could receive peer support. Almost all the visitors of the family cafe stated that the family cafe had helped them in their everyday life. Most of the parents also stated that the cafes offered support for the parenting and upbringing of their children and helped them to identify the strengths in their own parenthood. About half of the respondents felt that the cafes had increased the time that the parents and children spent together.

The results also showed that the respondents felt they could discuss parenting and childrearing with both the employees and other parents. Difficult issues were discussed somewhat more with the employees. Some of the respondents received help from an expert who visited the family cafe. The respondents also told that they received information about other suitable services from other parents, employees and the experts. The support for the families offered by the family cafe meets the objectives of preventive child protection work and functions as method of preventive child protection work.

Keywords
Mannerheimin Lastensuojeluliitto, MLL, family cafe, preventative, preventive, child protection, child protection work

Miscellaneous

Sisältö

1 Ennaltaehkäisy on ajankohtaista ... 3

2 Aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset aiheesta ... 5

3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ... 7

3.1 Lait ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön taustalla ... 8
3.1.1 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ... 8
3.1.2 Lastensuojelulaki ... 9
3.1.3 Sosiaalihuoltolaki ... 10
3.2 Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen ... 11
3.3 Kasvatuskumppanuus ... 12
3.4 Vertaistuki ... 13

4 Perhekahvilat ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä ... 15

4.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ... 16
4.2 MLL:n ammatillisesti johdettu avoin perhekahvila ... 17

5 Tutkimuksen toteuttaminen ... 20

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset ... 20
5.2 Kyselylomake ... 21
5.3 Aineiston keruu, kohdejoukko ja kyselyyn vastanneet ... 24
5.4 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä ... 26
5.5 Tutkimusaineiston analysointi ... 27
5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ... 28

6 Tutkimustulokset ... 30

6.1 Perheille suunniteltu palvelu ... 31
6.2 Perhekahvila tukee vanhemmuutta ... 33
6.3 Perhekahvila tarjoaa kasvatuskumppanuutta ... 35
6.4 Perhekahvilasta saa vertaistukea ... 36
6.5 Perhekahvilasta saa keskusteluapua ... 37
6.6 Asiantuntijavierailijat saapuvat perheiden luo ... 38
6.7 Perhekahvila tukee perheiden toimintaa kotona ... 39

7 Yhteenveto tutkimustuloksista ... 41

8 Pohdinta ja johtopäätökset ... 42

Lähteet ... 51

Liitteet ... 56

Liite 1. Saatekirje perhekahviloiden työntekijöille ... 56
Liite 2. Kyselylomake ... 57

Kuviot

Kuvio 1. Minkä kaupungin perhekahvilassa käyt? 25
Kuvio 2. Oletko lapsen/lasten... 30
Kuvio 3. Kuinka monta lasta sinulla on? 31
Kuvio 4. Kuinka usein käyt perhekahvilassa? 31
Kuvio 5. Perheille suunniteltu 32
Kuvio 6. Tukea vanhemmuuteen 35
Kuvio 7. Koetko vertaistuen merkitykselliseksi? 36
Kuvio 8. Kenen kanssa olet voinut keskustella mieltäsi askarruttavista asioista? 37
Kuvio 9. Koetko keskusteluilmapiirin vapaaksi vaikeista asioista keskusteluun? 38
Kuvio 10. Keneltä olet saanut neuvoja ja ohjausta muista palveluista? 39
Kuvio 11. Onko toimintanne kotona lisääntynyt perhekahvilan vinkkien myötä? 40

1 Ennaltaehkäisy on ajankohtaista

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön sekä valtion ja kuntien säästöpaineiden välinen suhde on herättänyt paljon julkista keskustelua. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoisasiantuntijan Reija Paanasen kommentin mukaan kuntien säästöpaineiden alla ennaltaehkäisevä työ näyttää olevan helppo säästämisen kohde, sillä sen tulokset eivät näy heti. Tästä syystä hänen mukaansa tarvittaisiinkin kokonaisvaltaisempaa näkemystä säästöjen vaikutuksiin – korjaava työ tulee lopulta moninkertaisesti kalliimmaksi, sillä ongelmat kasaantuvat. (Oksanen 2013.) Lasten ja perheiden ongelmiin tulee tarttua jo siellä missä ne syntyvät. Inhimillisen tekijän lisäksi on myös taloudellisesti tärkeää pysäyttää ongelmien kasaantuminen ja pitkittyminen. Lastensuojelun tarve on kuitenkin kasvanut ja kustannukset nousseet erityisesti laitos- ja perhehoidossa kun taas lastensuojelun avohuollon kustannukset näyttävät vähentyneen. Tilastollisesti merkittävää on, että Suomessa huostaanotetaan vuosittain 300-400 alle 3-vuotiasta lasta. Tämä on merkki vanhempien vakavista puutteista vanhemmuuden taidoissa. (Sipilä & Österbacka 2013, 14, 17-20.)

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun sekä perhekeskustoiminnan tärkeys ja ajankohtaisuus on huomioitu myös valtion puolelta. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoite laajentaa perhekeskustoimintaa perheiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Hallitusohjelmassa määritellään perhekeskusten tavoitteiksi varhaisen puuttumisen edistäminen sekä pulmien ennaltaehkäisy. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 62.)

Tutkimuksen aihe nousi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ajankohtaisuudesta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Jyväskylän yhdistys ry:n ylläpitämän Perhekeskus Tourutuvan toimintasuunnitelmaan on kirjattu vuoden 2013 yhdeksi painopisteeksi korostaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä (Savolainen, A. 2012, 8). Tutkimuksen aihe syntyi tämän ajankohtaisen teeman innoittamana yhteistyössä MLL Jyväskylän yhdistys ry:n kanssa. Tutkimuksen tarkoitus on tutkia MLL:n ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden merkitystä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Tavoitteena on selvittää, millä tavalla ammatillisesti johdettujen

avointen perhekahviloiden käyttäjien kokemukset vastaavat ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuihin tavoitteisiin ja millä tavalla ne toimivat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön menetelmänä.

Tutkimuksen kannalta oleellisia rajauksia olivat, että tutkimus toteutettiin MLL:n ammatillisesti johdetuissa avoimissa perhekahviloissa. Näillä rajauksilla pyrittiin rajaamaan tutkimusta tarkemmaksi ja näin saavuttamaan tutkimuskysymysten kannalta oleellisin tieto. Myöhemmin tutkimuksessa käytetään termiä 'avoin perhekahvila' kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevia MLL:n ammatillisesti johdettuja avoimia perhekahviloita. Tutkimustulokset analysoitiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Osa kyselylomakkeen kysymyksistä sisälsi mahdollisuuden täydentää vastausta avoimesti. Näitä avoimia vastauksia hyödynnettiin täydentämään ja rikastuttamaan tutkimustuloksia, jotta vastaajien henkilökohtaiset kokemukset nousisivat paremmin esille.

Opinnäytetyön alussa esitellään lyhyesti aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia ja selvityksiä. Seuraavaksi käsitellään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä yleisesti ja lakien näkökulmasta sekä esitellään ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ja tutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä. Tärkeimmät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön käsitteet ovat tässä tutkimuksessa vanhemmuuden tukeminen, kasvatuskumppanuus sekä vertaistuki. Tämän jälkeen tutkimuksessa esitellään yleisesti perhekahviloita ja niiden toimintaa, MLL sekä MLL:n avoimet perhekahvilat. Teoreettisen osan jälkeen siirrytään käsittelemään tutkimusta, sen toteuttamista ja tutkimustulosten analysointia, jonka jälkeen esitellään tutkimustulokset. Viimeiseksi opinnäytetyössä kootaan yhteen tärkeimmät tutkimustulokset ja johtopäätökset pohtivalla otteella ja huomioidaan tutkimuksen aikana esiin nousseet jatkotutkimusaiheet.

2 Aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset aiheesta

Satuli-Kukkonen (2011) toteutti vuonna 2011 MLL:n valtakunnallisen perhekahvilaselvityksen, jossa hän tutki valtakunnallisesti MLL:n perhekahviloita ja niiden toimintaa sekä käyttäjien että ohjaajien näkökulmasta. Perhekahvilakyselyyn vastasi 594 kävijää ja 333 ohjaajaa. Perhekahvilaselvitys käsittää laajemman kokonaisuuden ja se tutkii sekä ammatillisesti johdettuja että vapaaehtoisvoimin ylläpidettyjä perhekahviloita. Perhekahvilaselvitys pitää sisällään tutkimusta perhekahviloissa käymisestä, toiminnan sisällöstä, käyttäjien kokemuksia perhekahviloiden merkityksestä sekä ohjaajien näkökulman perhekahvilan ohjaamisesta.

Vuonna 2008 alkoi Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen (LapsYTY) tutkimus- ja kehittämishankkeiden kokonaisuus. Hankkeeseen kuuluu viisi osahanketta, joiden pyrkimyksenä on tuottaa tietoa lasten ja perheiden palveluista ja edistää lasten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia. (Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen n.d.) Halme, Perälä ja Laaksonen (2010) raportoivat hankkeen tutkimuksista, joiden tarkoitus on lisätä tietoa perheiden, kuntien ja muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien tahojen keskinäisestä yhteistyöstä ja tiedonkulusta siirryttäessä palvelusta toiseen tai palvelujen samanaikaisesta käytöstä. Tutkimuksessa viitataan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin sekä perhekeskustoimintaan. Perälä, Halme, Hammar ja Nykänen (2011) raportoivat hankkeeseen liittyvästä tutkimuksesta, jonka tarkoitus on tuottaa tietoa lasten ja perheiden palveluista, palvelujen yhteensovittamisesta ja toimijoiden keskinäisestä yhteistoiminnasta, päätöksenteosta ja palveluiden kehittämisestä. Tutkimuksessa viitataan perhekeskustoimintaan. Perälä, Salonen, Halme ja Nykänen (2011) antavat raportin hankkeen tutkimuksesta, jonka tarkoitus oli tuottaa tietoa lasten ja perheiden palveluiden tarpeesta, tuen ja avun saannista, palvelujen käytöstä, laadusta ja yhteensovittamisesta, vanhempien osallisuudesta, kumppanuudesta ja päätöksentekoon vaikuttamisesta. Tutkimuksessa on huomioitu avoimet varhaiskasvatuspalvelut ja perhekeskustoiminta.

Halme, Kekkonen ja Perälä (2012) toteuttivat vuonna 2012 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen ”Perhekeskukset Suomessa”. Selvitys nostaa esille tietoa Suo-

men perhekeskuspalveluista, yhteistoiminnasta sekä johtamisesta. Tiedot kerättiin vuonna 2011 Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantona. Osallistuneet kunnat valikoituivat mukaan, koska olivat aikaisemmissa tutkimuksissa ilmoittaneet järjestävänsä perhekeskustoimintaa. Perhekeskustoiminnan painopisteen katsotaan olevan ennaltaehkäisevässä työssä.

Kekkonen, Paavola ja Viitala (2008) tuovat tietoa perhekeskustoiminnan kehittämisestä. Raportti on PERHE-hankkeen loppuraportti. Se arvioi perhekeskusten kehittämistä, perhekeskusta perhelähtöisenä työkäytänteenä ja kuntien toimintastrategioina sekä osaamisen johtamisena ja pohtii perhekeskuksia varhaisen tuen palvelurakenteena.

Saarela ja Viheriävaara (2000) määrittelevät työssään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä sekä hahmottelevat sen sisältöä. Määrittely pohjautuu vahvasti lastensuojelulakiin sekä alan asiantuntijoiden kanssa käytyihin keskusteluihin. Työssä esitellään ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä sekä kuvataan ennaltaehkäisevän lastensuojelun suhdetta ennaltaehkäisevän työn, avohuollon, sijaishuollon sekä jälkihuollon muodostamassa nelikentässä. Lopuksi työssä kuvataan ennaltaehkäisevää lastensuojelua ja perheitä yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna, pohditaan hieman yhdyskuntasuunnittelun näkökulmaa ja siirrytään inhimillisten tekijöiden kautta vanhemmuuden tukemiseen. Tekijät kuvaavat työtään opetusmonisteena, joka on tuotettu yhteistyössä Nuorten Ystävät ry:n kanssa osana Parempi Tulevaisuus Perheelle -projekti 2000:tta.

3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Törrösen ja Vornasen (2004, 154, 159) mukaan ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on ehkäistä koko lapsiväestön tai tietyssä elämäntilanteessa olevan lapsen tai nuoren huono-osaisuutta, syrjäytymistä ja kielteisen kehityskulun syntymistä tarjoamalla kaikille sopivia tai rajatulle ryhmälle suunnattuja hyvinvointia tukevia palveluja ja tukimuotoja. Kaikki niille lapsille ja perheille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta, annettu tuki tai erityinen tuki on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tukea tarjotaan muun muassa lakisääteisesti kunnan peruspalveluissa sekä vapaaehtoistoimintaan perustuen esimerkiksi järjestöjen tarjoamissa lapsitoiminnoissa, kuten avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa, joihin perhekahvilatkin lukeutuvat. (Taskinen 2010, 15, 32-33.) Suomen Peruspalveluministerin Susanna Huovisen Helsingin Sanomille antaman kommentin mukaan perheille kaivataan kuntiin lisää matalan kynnyksen palveluita, sillä ennaltaehkäisevä työ on saatava kuntoon suurten lastensuojelun kustannusten välttämiseksi (Ahokangas & Savolainen 2013). Ennaltaehkäisevän lastensuojelun aiheuttamat kustannukset ovat vain kymmenesosan siitä, mitä lastensuojelun kustannukset esimerkiksi siinä tapauksessa, kun lapsi sijoitetaan oman kotinsa ulkopuolelle (Savolainen, H-M. 2012).

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on lasten kehitys- ja terveysriskien ennakoiminen ja supistaminen (Taskinen 2010, 15). Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämisen ja turvaamisen lisäksi vanhemmuuden tukeminen. Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla pyritään erityisesti tukemaan ja vahvistamaan lapsen kasvatuksesta vastuussa olevien henkilöiden kykyä huolehtia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa sekä vahvistamaan lapsen ja huoltajan välistä suhdetta. Tukemalla lapsen lähimpiä olosuhteita pyritään edistämään lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Riittävän varhaisella lapsen ja perheen tuen tarpeen tunnistamisella sekä tuen tarjoamisella jo peruspalveluissa voidaan vähentää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta. (Ehkäisevä lastensuojelu n.d.; Vanhempien ja huoltajien tukeminen n.d.)

Järvisen, Lankisen, Taajamon, Veistilän ja Virolaisen (2012, 73) mukaan ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla halutaan tukea perhettä löytämään omat voimavaransa. Myös Gilliganin (2000, 13) sekä Törrösen ja Vornasen (2004, 159-160) mukaan lapsen kasvuoloja tukemalla voidaan tukea lapsen myönteistä kehitystä. Tärkeimpiä lapsen kasvuoloja ovat heidän mukaansa perhe sekä muut lapsen läheiset ihmiset, päivähoito tai koulu sekä harrastukset. Ennaltaehkäisevän työn tulisi olla tavoitteellista ja tulevaisuuteen suuntaavaa toimintaa, jonka tavoitteena on ehkäistä lapsen tai perheen ongelmien syntymistä mutta myös niiden vakavoituminen. Tavoitteena on koko maan lasten tasavertainen hyvinvointi. Lasten hyvinvointi on aikuisten vastuulla. Lapsilla tulee kuitenkin yhteiskunnan jäseninä olla mahdollisuus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Törrönen & Vornanen 2004, 154-157, 159-161.)

3.1 Lait ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön taustalla

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttaminen perustuu lakeihin, jotka määrittelevät sille tavoitteet. Tutkimuksen kannalta tärkeimmiksi ja oleellisimmiksi nousivat YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, lastensuojelulaki sekä sosiaalihuoltolaki. Nämä tärkeimmät lait on esitelty alla. Ne toimivat lähtökohtana määriteltäessä tutkimuksen kannalta tärkeitä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteita lakien näkökulmasta.

3.1.1 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

YK:n yleiskokouksessa marraskuussa 1989 hyväksyttiin yleissopimus lapsen oikeuksista, joka astui voimaan Suomessa vuonna 1991. Sopimus on kaikkia sen allekirjoittaneita maita sitova yksi maailman laajimmista ihmisoikeussopimuksista. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista n.d., 4-7.) Lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoitus on suojella lapsiväestöä, tukea lasten osallisuutta sekä varmistaa lasten oikeus osaansa yhteiskunnan voimavaroista (Malin n.d.). Mannerheimin Lastensuojeluliitto pyrkii tekemään yleissopimusta lapsen oikeuksista tunnetuksi ja samalla se pyrkii edistämään siinä määriteltyjen lasten oikeuksien toteutumista (Lapsen oikeuksien yleissopimus

n.d.). Taskinen (2010, 34) muistuttaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin, vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään. Nämä kaikki elementit voidaan hänen mukaansa nähdä osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Sopimuksessa määritellään lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat, jollei lapseen sovellettu laki määrittele täysi-ikäisyyden alkavan aiemmin. Suomessa lapsiksi on määritelty alle 18-vuotiaat henkilöt. Sopimusvaltiot sitoutuvat ottamaan huomioon lapsia koskevien julkisten päätösten lapsivaikutukset ja samalla sitoutuvat ryhtyvänsä niihin toimiin, joilla lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelemät velvollisuudet toteutetaan. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle riittävän huolenpidon kunnioittaen lapsen huoltajien kasvatusoikeutta, -vastuuta ja -velvollisuutta. Vanhempien tulee tukea lasta hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Jokaiselle lapselle tulee taata oikeus hänen kokonaisvaltaisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan. Lapsen sosiaalietuuksista päätettäessä tulee ottaa huomioon hänen huoltajiensa varallisuus sekä vallitsevat olosuhteet. Suomessa yleisesti käytössä ovat jokaisesta lapsesta maksettava lapsilisä, elatustuki, äitiys- ja isyysraha sekä mahdollisuus kotihoitoon. Perhepolitiikan lähtökohtana on tasata vanhemmille aiheutuvia kustannuksia. Sopimusvaltioiden tulee tukea lapsen huollosta vastaavia henkilöitä heidän kasvatusvastuussaan myöntäen tarpeen tullen myös aineellista tukea. (Hetemäki 2011, 15, 25, 37-40, 45, 63-65, 293, 297, 298-302.)

3.1.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain lähtökohtana on ”*turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun*” (L 13.4.2007/417, 1§). Vastuu lapsen tasapainoisen kehityksen turvaamisesta ja hyvinvoinnista on lapsen huoltajilla. Lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevillä viranomaisilla on kuitenkin velvollisuus tukea lapsen huoltajia tässä kasvatustehtävässä tarjoamalla tukea sekä apua riittävän varhain järjestämällä ennaltaehkäisevää tukea lasten hyvinvoinnin edistämiseksi silloin, kun lapsella ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan tahon on jatkuvasti seurattava lasten hyvin-

vointia, raportoitava siitä, poistettava epäkohtia sekä ennaltaehkäistävä niiden syntymistä. Lapsille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluita järjestettäessä kunnan on pyrittävä siihen, että näillä palveluilla tuetaan lapsiperheitä ja lasten huoltajia kasvatustehtävässä. Lastensuojelulaki viittaa vahvasti ennaltaehkäisevään työhön ja korostaa, että kunnalla on velvollisuus järjestää ennaltaehkäisevää tukea niin paljon, kuin kunnassa esiintyvä tarve vaatii, jotta lapsiperheiden ongelmat pystyttäisiin torjumaan ennalta. (L 13.4.2007/417, 2§, 3§ 8§, 11§.)

Lastensuojelulaissa ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä käytetään termiä 'ehkäisevä lastensuojelu'. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua on sosiaali- ja terveydenhuollossa annettava tuki ja erityinen tuki ja sen tarkoituksena on vanhemmuuden tukemisen lisäksi edistää ja turvata lasten suotuisaa kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Niin lastensuojelutyön kuin ennaltaehkäisevän lastensuojelutyönkin lähtökohtana on aina lapsen etu. Sen on lapsen kehityksen tukemisen ja edistämisen lisäksi tuettava lapsen huollosta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja hyvinvoinnissa pyrkimällä ennaltaehkäisemään lapsiperheen ongelmia. (L 13.4.2007/417, 3§, 4§.)

Taskinen (2010, 32-33) viittaa lastensuojelulakiin ja muistuttaa, että kunnan on palveluita järjestäessään kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin. Lasten ja nuorten hyvinvointia on seurattava ja edistettävä ja lisäksi kasvuolojen epäkohtia on pyrittävä ehkäisemään ja poistamaan. Kunnan järjestämien palveluiden tulee tukea myös vanhempia kasvatustehtävässä. Palvelut on järjestettävä ja niitä on kehitettävä siten, että ne toimivat ennaltaehkäisevinä. Lasten ja perheiden pulmat tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain ja lasten ja perheiden tulisi saada niiden kautta varhaista tukea.

3.1.3 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaalihuollon yleisestä valvonnasta, suunnittelusta ja ohjauksesta kun taas alueellisesti omalla toimialueellaan nämä tehtävät toteuttaa aluehallintavirasto. Kunnan tai kuntaliiton tulee huolehtia sosiaalihuollon to-

teuttamisesta ja suunnittelusta oman kuntansa alueella ja tämän toteuttaakseen tulee kunnalla olla tarkoitukseen riittävät välineet ja tilat sekä henkilöstö. Sosiaalihuoltoa toteutetaan sillä tavalla, miten se parhaiten luo asiakkaalle edellytykset toimia itsenäisesti ja siinä on otettava huomioon sekä jokaisen yksilön että perheen tilanne. Kiireellisissä tapauksissa tarve sosiaalihuollon palveluille on arvioitava viivyttelemättä. (L 17.9.1982/710, 3§, 5§, 10§, 11§, 39§, 40§)

Perheiden ja ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalihuoltolaissa viitataan sosiaalipalveluihin, joilla pyritään edistämään ja ylläpitämään perheiden sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. Näitä kunnan järjestämiä palveluita ovat esimerkiksi sosiaalityö, joka on sosiaalialan ammattilaisen antamaa ohjausta ja neuvontaa sekä muita tukitoimia, jotka edistävät perheiden turvallisuutta ja suoriutumista. Kunnan tulee tarjota kasvatus- ja perheneuvontaa, jolla turvataan perheille asiantuntija-apu kasvatuksellisissa ja perheasioissa sekä kotipalveluita lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyviin tehtäviin ja niihin mahdollisesti tarvittavaan tukeen. (L 17.9.1982/710 1§, 17§, 18§.)

3.2 Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuus on jatkuvasti muuttuva elämänkestävä rooli, joka pitää sisällään erilaisia tehtäviä. Vanhemmuuteen kuuluu sekä taloudellinen, juridinen, biologinen, psykologinen ja käytännöllinen vanhemmuus. Vanhemmat ovat lapsilleen huoltajia, rajojen asettajia, elämän opettajia ja rakkauden antajia. Ei ole tarvetta tavoitella täydellistä vanhemmuutta, sillä sellaista ei ole olemassa. Vanhemmuudessa voi kasvaa ja kehittyä jatkuvasti. Käsityksen siitä, millaista on riittävän hyvä vanhemmuus, määrittelee jokainen vanhempi ja ammattilainen itse. Perheen sisäisiä voimavaroja nähdään olevan vanhemman aito vuorovaikutus lapsen kanssa, lapsen tarpeiden huomiointi sekä niihin vastaaminen. Voimavaroina voidaan pitää myös lapsen ja hänen henkilökohtaisten piirteidensä tuntemista sekä yleistä tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä. Perheen sosiaalista tukiverkostoa sekä tarpeen tullen mahdollisuutta ammattiapuun voidaan taas kutsua perheen ulkoisiksi voimavaroiksi. (Järvinen ym. 2012, 124-126.)

Kurosen ja Lahtisen (2011, 65) mukaan vanhemmat tarvitsevat tukea huolehtiakseen lapsistaan yhteiskunnan vaativissa olosuhteissa sovittaessaan yhteen työtä ja perheelämää sosiaalisten verkostojen sekä perheille suunnattujen taloudellisten tukien ja palveluiden vähentyessä. Järvinen ja muut (2012, 129) viittaavat samaan huomauttaen vanhempien epävarmuuden ja epätietoisuuden lisääntyneen. He myös mainitsevat erilaisista vanhemmuuteen liittyvistä riskeistä, joita voivat olla erilaisten sairauksien tai riippuvuuksien lisäksi puutteet elinolosuhteissa tai kykenemättömyys huolehtia lapsesta (mts. 127). Ehkäisevällä työllä halutaankin tukea vanhempien kasvatusmahdollisuuksia sekä lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä ja tuki suunnataan erityisesti lapsen ja perheen arkisiin olosuhteisiin (Vanhempien ja huoltajien tukeminen n.d.).

Vanhemmuutta pyritään tukemaan tukemalla vanhemmuuden roolia sekä kasvatustietoisuutta lisäämällä. Vanhempia autetaan tunnistamaan omat voimavaransa vanhempina sekä näkemään oman vanhemmuutensa myönteisessä valossa sekä löytämään ratkaisuja ja toimintatapoja haastaviin kasvatustilanteisiin. Tukea on myös uusien näkökulmien avaaminen sekä kokemusten ja ymmärryksen jakaminen ja kannustus. Vanhempi on oman lapsensa ja perheen arjen asiantuntija, kun taas työntekijällä on koulutuksen tuoma ammattitaito ja -tieto lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä perheille suunnatuista palveluista. Vanhemmuuden pulmista keskustellaan vanhempien kanssa ja ratkaisuja vanhemmuuden haasteisiin etsitään yhteistyössä toisiaan kunnioittaen päämääränä perheen, vanhemman ja lapsen etu. Voidaan puhua kasvatuskumppanuudesta. (Järvinen ym. 2012, 127, 130, 132.)

3.3 Kasvatuskumppanuus

Savolainen (2012, 5) toteaa perhekahviloiden mahdollistavan pienten lasten vanhempien ja työntekijöiden välisen kasvatuskumppanuuden. Tutkimuksen kyselylomakkeessa (Liite 2. Kyselylomake) määriteltiin lyhyesti kasvatuskumppanuuden käsite seuraavasti: *”Kasvatuskumppanuus on vanhemman ja ammattilaisen toisiaan kunnioittavaa toimintaa yhdessä lapsen parhaaksi.”*. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunni-

telman perusteiden (2005, 31) mukaan kasvatuskumppanuuden lähtökohtana ovat lapsen tarpeet, ammattilaisten ja vanhempien välinen kunnioitus ja halu yhdessä tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Vanhempien asiantuntijuus omasta lapsestaan yhdistettynä ammattilaisen tietoon lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta yhdessä takaavat lapsen hyvinvoinnin turvaamisen. Kasvatuskumppanuuden tärkeys korostuu myös lapsen tuen tarpeen riittävän varhaisessa sekä tuen tarpeen syntymisen ennaltaehkäisemiseksi. (Mts. 31-32.) Kaskela ja Kekkonen (2006, 11) taas korostavat kasvatuskumppanuuden olevan ammattilaisten ja vanhempien tietoista sitoutumista yhteisen päämäärään – lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tietoinen sitoutuminen yhteiseen päämäärään edellyttää yhtä lailla keskinäistä luottamusta, aitoa kuulemista ja kunnioitusta kuin yhdessä sopimista ja keskustelua. Näitä asioita voidaan pitää kasvatuskumppanuuden peruskivinä. (Mts. 13-15, 32, 34, 36, 38.)

3.4 Vertaistuki

Yksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton avointen perhekahviloiden tarkoituksista on mahdollistaa sekä vanhempien että lasten keskinäinen vertaistuki. Avoimissa perhekahviloissa kävijöitä yhdistää muun muassa elämäntilanne pikkulapsiperheiden vanhempina todennäköisimmin kotihoidossa olevien lasten kanssa. (Satuli-Kukkonen 2011, 4-5.) Vertaistuella tarkoitetaan toimintaa, jossa samassa elämäntilanteessa tai saman tapahtuman kokeneet ihmiset jakavat keskenään kokemuksensa ja tarjoavat toisilleen tukea ja apua. Merkityksellistä vertaistuessa on se, että vertaiset ovat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden ja tarve vertaistukeen nousee jokaisesta itsestään. Vertaistuki voi toteutua kahden ihmisen välillä, ryhmässä tai kasvotusten. Ihmiset, joilla on yhteinen kokemus pystyvät luomaan välilleen sellaisen ymmärryksen, jota muut eivät voi tavoittaa. Vertaistoiminta perustuu siis ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin ja niiden muodostamaan asiantuntijuuteen, joiden avulla ja joita jakamalla ihminen löytää omat voimavaransa ja muuttuu aktiiviseksi toimijaksi. Omakohtaisen kokemuksen lisäksi vertaiset voivat jakaa myös käytännönläheistä tietoa esimerkiksi hyväksi kokemistaan palveluista tai tuotteista. (Laimio & Karnell 2010, 11-13,

18.) Satuli-Kukkosen (2013a) mukaan vertaistuella on suuri merkitys perheiden hyvinvoinnin edistäjänä ja jaksamista lisäävänä tekijänä.

Laimio ja Karnell (2010, 9) toteavat ihmisillä olevan luonnollinen tarve olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Erityisen tärkeää vertaistuki on muuttuvissa elämäntilanteissa ja he toteavatkin vertaistuen olevan merkityksellinen sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääjä ja hyvin merkityksellistä erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa. Seppelin (2011, 13) kuitenkin painottaa vertaistuen merkitystä muulloinkin kuin ongelmien ilmetessä, koska sillä on hänen mukaansa suuri merkitys myös arkipäivän vahvistajana muun muassa pienten lasten vanhemmille. Erityisen voimakas merkitys vertaistuella on ennaltaehkäisevän työn kannalta, myös yhteiskunnallisesti (Laimio & Karnell 2010, 11). Yhteiskunnallisen merkityksen nostaa esiin myös Seppelin (2011, 13), jonka mukaan vertaistuki mahdollistaa sellaisen sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin, mitä sosiaali- ja terveyspalvelut eivät pysty tarjoamaan. Vertaistuen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden toimiessa rinnakkain ihmisten henkilökohtainen kokemukseen perustuva tieto ja asiantuntemus täydentävät ammattilaisten teoreettista tietoa. (Mts. 13.)

Käsitettä vertaistuki käytetään yleisesti puhuttaessa vertaistuesta, -toiminnasta tai vertaisuudesta. Tarkemmassa tarkastelussa vertaistuki korostaa kuitenkin annettua tukea elämän tuomaan haasteeseen tai henkilöiden yhtenevään kokemukseen kriisistä, kun taas vertaisuus laajentaa käsitettä painottaen enemmän vertaisten vastaavaa elämäntilannetta. Vertaisuus ei edellytä kriisiä tai ongelmaa. (Laine, Hyväri & Vuokila 2010, 86-88.) Tutkimuksen kyselylomakkeessa (Liite 2. Kyselylomake) käsitettä ei aiheeseen liittyvän kysymyksen yhteydessä tarkennettu, koska oletettiin, että käsite on vastaajille yleisesti tunnettu. Tutkimuksessa yleisesti käytetty termi on vertaistuki.

4 Perhekahvilat ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä

Perhekeskustoiminnan juuret lähtevät Ruotsista 1970-luvulta ja Ruotsia voidaankin pitää perhekeskustoiminnan edelläkävijänä. Suurempaan kasvuun perhekeskustoiminta lähti Ruotsissa 1990-luvulla ja Suomessa perhekeskustoimintaa alettiin kehittämään 2000-luvun alussa. Perhekeskustoiminnalle on määritelty yleisiä tavoitteita, joita ovat perheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen pyrkimällä vahvistamaan vanhempien voimavaroja ja tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä perheen verkostoja vahvistamalla. Perhekeskusten tavoitteena on yhtälailla matalan kynnyksen palveluna toimiminen, vanhempien tukeminen ja vahvistaminen kasvatustehtävässä, perheen sosiaalisen verkoston vahvistaminen ja perheiden riskitekijöiden varhainen tunnistaminen. Perhekeskuksen muita tehtäviä on kohtauspaikkana toimiminen sekä kehittää hallinnonalat ylittävää yhteistyötä palveluiden kesken. (Halme, Kekkonen, Perälä 2012, 16, 17-19.) MLL:n perhekeskustoiminnan keskeisimpänä sisältönä on perhekahvilatoiminta (Satuli-Kukkonen 2011, 3).

Perhekahvilat ovat avoimia kaikille lapsiperheille. Perheitä yhdistävät esimerkiksi vanhemmuus ja lasten ikä. Perhekahviloissa vierailevista lapsista suurin osa on kotihoidossa. (Satuli-Kukkonen 2011, 3, 5.) Kuitenkin suomalaisista esiopetusikäisistä lapsista lähes kaikki osallistuu esiopetukseen (Kinos & Palonen 2013, 15). Satuli-Kukkosen (2011, 12) tuottaman perhekahvilaselvityksen mukaan perhekahviloissa käyvistä lapsista alle 1-vuotiaita on 19 prosenttia, 1-2-vuotiaita 45 prosenttia, 3-4-vuotiaita 23 prosenttia, 5-6-vuotiaita 11 prosenttia ja yli 7-vuotiaita 2 prosenttia. Avoimen perhekahvilan käyttäjäkunta muodostuu siis suurimmaksi osaksi perheistä, joissa on alle esikouluikäisiä lapsia.

Nurmen, Ahosen, Lyytisen, Lyytisen, Pulkkisen ja Ruoppilan (2010, 18-65) mukaan tämä varhaislapsuudeksi nimitetty, noin kuuden vuoden ikään kestävä vaihe pitää sisällään paljon kehitysvaiheita niin motorisella, kognitiivisella kuin sosioemotionaalisellakin tasolla. Lapsi oppii havainnoimaan ja hänen muistinsa, oppimisvalmiutensa sekä vuorovaikutustaitonsa kehittyvät. Hän oppii kommunikoimaan ja hänelle kehittyy sosiaalisia taitoja ja valmiuksia. Lapsen motoriset taidot kehittyvät liikkumisen

oppimisesta taitavaksi liikkujaksi. Myös hänen leikkitaitonsa kehittyy. Lapsi kehittyy vastasyntyneestä osaavaksi esikouluikäiseksi. Kaikki varhaislapsuuden aikana tapahtuva kehitys toimii pohjana myöhemmälle oppimiselle, joten varhaislapsuudella on suuri merkitys. (Mts. 18-65.)

Vanhemmuus on jatkuvasti muuttuvaa – lapsen eri kehitysvaiheet muokkaavat vanhemmuutta ja antavat sille uusia ulottuvuuksia (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 91-92.) Vanhemmat ovat lapsilleen huoltajia, rajojen asettajia, rakkauden antajia, elämän opettajia ja ihmissuhdeosaajia. Nämä eri vanhemmuuden roolit korostuvat lapsen eri ikä- ja kehitysvaiheiden aikana lapsen tarpeiden mukaisesti. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 22-30.)

4.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto

> *”Päämääränä olkoon, että jok’ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinaikansa saa oikeutetun osansa siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan nuorten kehitykselle hyviksi ja hyödyllisiksi kansalaisiksi. ” (Kouvalainen n.d.)*

Näin julisti Suomen marsalkka Carl Gustaf Emil Mannerheim (1867-1951) lokakuussa vuonna 1920 uutta lastensuojeluliittoa perustaessaan ja vedotessaan Suomen kansaan saadakseen tukea liiton työlle maan lasten tulevaisuuden turvaamiseksi. Uutta Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliittoa olivat perustamassa yhdessä kenraali Mannerheimin ja hänen sisarensa ylihoitajatar Sophie Mannerhemin kanssa 14 muuta henkilöä, joista tunnetuimpia ovat arkkiatri Arvo Ylppö sekä kanslianeuvos Erik Mandelin. (Kouvalainen n.d.) Liiton ohjelman lähtökohdaksi määräytyi jokaisen lapsen oikeus asiantuntevaan huoltoon sekä se, että jokaista lasta tuli hoitaa hyvin. Liiton tarkoitus on lähtökohtaisesti ollut kaikki lastensuojelutyö, joka ei ollut valtion tai kunnan vastuulla. Liitto kasvoi 1920-luvun aikana valtakunnalliseksi järjestöksi nopealla vauhdilla ja kymmenessä vuodessa sillä oli 524 paikallisosastoa. (Historia n.d.)

Nyt, lähes vuosisadan jälkeen MLL on valtakunnallinen, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kaikille avoin kansalaisjärjestö. Se jakautuu alueellisesti kymmeneen piiriin, joiden alla toimii 565 paikallisyhdistystä. Jäseniä liitolla on noin 93 000. Liiton tärkeimmät arvot ovat; lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus sekä ilo. Liiton päämääränä on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen. MLL pitää jatkuvasti yhteyttä yhteiskunnallisiin päättäjiin pitääkseen lasten ja perheiden oikeudet ja yhteiskunnallisten päätösten lapsi- ja perhevaikutukset mukana julkisessa päätöksenteossa. Liitto pyrkii tukemaan lapsia, nuoria ja vanhempia ylläpitämällä lasten ja nuoren puhelinta, vanhempainpuhelinta ja -nettiä, tuottamalla materiaalia lapsille, nuorille ja perheille sekä tekemällä yhteistyötä lasten ja perheiden kanssa toimivien tahojen kanssa. Tunnettuja MLL:n tukipalveluita ovat edellä mainittujen lisäksi lukuisat perhekahvilat sekä perheille maksullinen tilapäinen lastenhoitoapu. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia n.d.; Piirit n.d..)

4.2 MLL:n ammatillisesti johdettu avoin perhekahvila

Paikallisyhdistysten organisoimat kaikille avoimet perhekahvilat ovat yksi tärkeimmistä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekeskustoiminnan muodoista. Niiden toiminta perustuu liiton arvoihin ja periaatteisiin. Avointen perhekahviloiden tarkoitus on toimia perheiden, eri sukupolvien sekä kulttuurien matalankynnyksen kohtaamispaikkoina. Avoimella perhekahvilalla korostetaan sitä, että perhekahvila on kaikille avoin, eikä sinne ole etukäteen ilmoittautumista. Avoimessa perhekahvilassa voi käydä kerran, silloin tällöin tai säännöllisesti. Osa perhekahviloiden ryhmistä on avoimia kaikenikäisille lapsille ja osa saattaa olla suunnattu esimerkiksi vauvaikäisten lasten perheille. Lapsi voi tulla perhekahvilaan kenen tahansa hänelle tärkeän aikuisen kanssa, perhekahvilatoiminta ei siis rajoitu ainoastaan lapsen ydinperheeseen. Perhekahvilasta sekä lapset että aikuiset saavat seuraa ja voivat jakaa henkilökohtaisia kokemuksiaan mahdollisesti samassa elämäntilanteessa olevien kanssa suvaitsevassa ilmapiirissä. Perhekahvilatoiminta perustuukin vahvasti aikuisten keskinäiseen vertaistukeen ja henkilökohtaisten kokemusten, ajatusten ja tuntemusten jakamiseen. Ver-

taisuus ja kokemusten jakaminen samassa elämäntilanteessa olevien kanssa ovat voimauttavia kokemuksia. (Satuli-Kukkonen 2011, 3-4.)

Avointa perhekahvilatoimintaa suunniteltaessa pyritään ottamaan huomioon lasten ja perheiden tarpeet sekä kiinnostuksen kohteet, jotta toiminta olisi aidosti perhe- ja lapsilähtöistä. Perheet saavat mahdollisuuden yhdessä osallistua toiminnan suunnitteluun, joka osaltaan lisää myös yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä. (Satuli-Kukkonen 2011, 4-5.) Osassa perhekahviloista vierailee asiantuntijoita eri aloilta kertomassa ja keskustelemassa vanhempien kanssa kasvatukseen, hoitoon ja vanhemmuuteen liittyvistä teemoista (Savolainen, A. 2012, 5). Myös lapset saavat osallistua toiminnan suunnitteluun, kohdata toisia lapsia, jakaa yhteisiä leikkejä sekä osallistua ohjattuun toimintaan. Merkityksellistä perhekahvilatoiminnassa on myös se, että suurin osa perhekahvilassa käyvistä lapsista on kotihoidossa, jolloin perhekahvilan tarjoamat lapsikontaktit toimivat arvokkaina sosiaalisina kontakteina ja sosiaalisten taitojen kartuttajina. (Satuli-Kukkonen 2011, 4-5.)

MLL:n avoimista perhekahviloista 85 prosenttia on avoinna kerran viikossa, 3 prosenttia useamman kerran viikossa ja 10 prosenttia muutaman kerran kuukaudessa. Avoimen perhekahvilan aukioloon vaikuttaa tilajärjestelyiden lisäksi se, toimiiko avoin perhekahvila vapaaehtoisvoimin vai ammatillisesti johdetusti. Suurin osa MLL:n avoimista perhekahviloista toimivan vapaaehtoisvoimin. (Satuli-Kukkonen 2011, 5, 10-11.) Liitolla on parikymmentä ammatillisesti johdettua perhekahvilaa, jolloin perhekahvilassa työskentelee yksi tai useampia sosiaalialan ammattilainen (Satuli-Kukkonen 2013b).

Perhekeskuksissa työskenteleviltä sosiaalialan ammattilaisilta edellytetään ammattitaitoa ja osaamista (Halme ym. 2012). Ammattitaito on tiedollista ja taidollista valmiutta toimia ammatissa sekä yksilöllisiä valmiuksia, joita ammatin harjoittamiseen vaaditaan. Vuorovaikutustaidot ovat sosiaalialan työntekijän yksi tärkeimmistä työkaluista. Ammattilainen kohtaa asiakkaan vuorovaikutustilanteessa, mutta sanallinen viestintä ei yksin riitä. Sanaton viestintä on myös suuri osa vuorovaikutusta – jopa 75 prosenttia viestinnästä sanotaan olevan sanatonta viestintää. Ammatillinen vuorovai-

kutus sisältää taitoa ja tietoa ja se pyrkii vaikuttamaan, jakamaan ja eteenpäin viemiseen vastapuolen käytöksestä riippumatta. (Järvinen ym. 2007, 182-183, 189-191, 194)

Toinen tärkeä sosiaalialan ammattilaisen työväline voi olla persoonallisuus, jolloin tarkoitetaan yksilön ominaisuuksia, joiden avulla hän toteuttaa työtään. Ammattilaisen tulee olla tietoinen ammatillisesta roolistaan ja sen toteutuksesta sekä tietoinen asiakkaaseen, tilanteeseen ja itseensä vaikuttavista tekijöistä. Ammattilainen on vastuussa siitä, että hänellä on käytössään oikeat toimintatavat ja että hän saavuttaa työnsä tavoitteet toiminnallaan. Ammatillisuutta tukee oman verkosto- ja vuorovaikutusasiantuntijuuden kehittyminen, joka syntyy moniammatillisen työskentelyn tuloksena. Ammattilaisen on tärkeää tietää, mistä muualta perhe voi saada apua ja minkä palvelun äärelle perheen voi tarvittaessa ohjata. (Järvinen ym. 2007, 182-183, 194.)

Avoimessa perhekahvilassa henkilökunta pystyy herkästi huomioimaan ja tarttumaan havaitsemiinsa asioihin perheen tilanteessa. Havainnot tehdään usein jo hyvin varhaisessa vaiheessa, jolloin perheen saama tuki on tehokasta, eikä mahdolliset pulmat ole vielä kerenneet paisua. Huolen herätessä asiat voidaan nostaa keskusteluun perheen kanssa, jolloin perhe saa arvokasta henkilökohtaista tukea ja tulee kuulluksi. Tarvittaessa henkilökunta pystyy ohjaamaan perhettä tarvitsemiensa palveluiden ääreen. Avoimessa perhekahvilassa työskentelevä sosiaalialan ammattilainen pystyy tarjoamaan vanhemmille ohjausta ja neuvontaa kasvatuksellisissa sekä vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Hänellä on koulutuksensa tuomat valmiudet kuulla perheitä ja tunnistaa lapsen tai perheen tuen tarve riittävän varhain. (Savolainen 2013.) Äärimmäisessä tapauksessa avoimen perhekahvilan työntekijät ovat velvollisia ilmoittamaan havainnoistaan lastensuojeluviranomaisille (L 13.4.2007/417, 25§).

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Lähtökohdat tutkimukselle suunniteltiin alkuvuodesta 2013 yhdessä MLL:n Jyväskylän yhdistys ry:n ylläpitämän Perhekeskus Tourutuvan perhekeskusjohtajan Anne Savolaisen kanssa. Tärkeimmät aiheen määrittelyyn liittyvät lähtökohdat ja kriteerit olivat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ajankohtaisuus ja avoin perhekahvilatoiminta. Jyväskylän yhdistys ry:n kanssa yhteistyössä tehtävän tutkimuksen hyväksyi yhdistyksen puheenjohtaja Nina Kaari. Tutkimuslupa haettiin MLL:ta ja se myönnettiin toivotusti toukokuun 2013 ajaksi. Tutkimuksen aiheen rajaamisen, tutkimuskysymysten määrittelyn ja tutkimusmenetelmän valinnan sekä tutkimuksen tietoperustan alustavan suunnitelman jälkeen suunniteltiin kyselylomakkeen runko. Tutkimuksen alkuvaihe perustui vahvasti kyselylomakkeen suunnitteluun ja laadintaan, sillä kyselylomake määrittelee kerättävän tutkimusmateriaalin ja sen laadun. Toinen tärkeä vaihe olivat yhteydenotot MLL:n avoimiin perhekahviloihin huhtikuussa 2013, joka taas määritteli tutkimuksen laajuuden. Kolmanteen vaiheeseen liittyi tutkimusaineiston kerääminen ja neljänteen vaiheeseen tutkimusaineiston analysointi ja tuloksista raportointi.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää Mannerheimin Lastensuojeluliiton ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden merkitystä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Tutkimuksessa viitataan sekä teoreettiseen tietoon ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä että laissa määriteltyihin tavoitteisiin, joita ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle on asetettu. Rinnalla kulkee lisäksi MLL:n tavoitteet ja toimintaperiaatteet. Tutkimusta lähestytään perhekahviloiden käyttäjien kokemusten kautta parhaan omakohtaisen kokemustiedon keräämiseksi. Näitä perhekahviloiden käyttäjien henkilökohtaisia kokemuksia verrataan ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuihin tavoitteisiin ja tutkitaan, kohtaavatko ne toisensa ja millä tavalla. Vastaavatko käyttäjien kokemukset ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuja tavoitteita? Samalla halutaan selvittää, millä tavalla MLL:n ammatillisesti johdettu avoin perhekahvila voi toimia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön menetelmänä.

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tavoitteet

Tutkimuksen kannalta tärkeimmiksi käsitteiksi määräytyivät vanhemmuuden tukeminen, kasvatuskumppanuus ja vertaistuki. Tutkimuksen tärkeimmiksi ennaltaehkäisevän lastensuojelun tavoitteiksi määräytyivät seuraavat tavoitteet:

1. Lapselle suotuisten kasvuolosuhteiden turvaaminen
2. Lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen
3. Vanhempien tukeminen, ohjaus ja neuvonta kasvatustehtävässä
4. Varhainen tuen tarpeen tunnistaminen ja varhaisen tuen tarjoaminen
5. Kielteisen kehityskulun syntymisen ja pulmien syvenemisen ennaltaehkäisy

Tutkimuskysymykset

1) Millä tavoin ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden käyttäjien kokemukset perhekahviloista vastaavat ennaltaehkäisevälle lastensuojelutyölle asetettuihin tavoitteisiin?

2) Millä tavoin ammatillisesti johdettu avoin perhekahvila toimii ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön menetelmänä?

5.2 Kyselylomake

Tutkimusaineisto kerättiin kyselytutkimuksena käyttäjille suunnatulla puolistruktu-roidulla kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja, puolistrukturoituja että avoimia kysymyksiä. Vilkan (2007, 67) mukaan määrällisen tutkimuksen kyselylomakkeessa voidaan käyttää näitä kaikkia kolmea kysymystyyppiä. Osaan kysymyksistä liitettiin avoimen vastauksen mahdollisuus, jotta vastaaja pystyi halutessaan täydentää antamaansa vastausta. Näin pyrittiin tarkentamaan ja rikastuttamaan saatua tietoa valituilta aihealueilta ja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Kyselylomakkeen lopussa on lisäksi kaksi avointa kysymystä, joiden avulla halutaan antaa vastaajan ääntä enemmän kuuluviin ja antaa mahdollisuus nostaa esiin sellaisia näkökulmia,

joita kyselylomakkeessa ei ole huomioitu. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 199) mielestä avoin vaihtoehto kysymyksessä saattaa nostaa esille odottamattomia näkökulmia. Kyselylomaketta laadittaessa pyrittiin varmistamaan, että kerätty materiaali on analysoitavissa määrällisesti syöttämällä saadut vastaukset taulukkolaskentaohjemaan.

Anonymiteetillä tarkoitetaan Kuulan (2006, 64) mukaan yksityisyyden kunnioitusta ja suojaa, eli sitä etteivät tutkimukseen vastanneet ole tunnistettavissa. Kyselylomakkeessa ei anonymiteetin vuoksi kysytty henkilötietoja. Tarpeen mukaista oli kysyä ainoastaan yleistä taustatietoa tutkimuksen pohjaksi, jotta voitiin määrittää otoksen keskimääräinen vastaaja. Näitä tärkeitä tietoja olivat vastaajan suhde lapseen, lasten lukumäärä sekä se, kuinka usein vastaaja vierailee perhekahvilassa. Myös asuinpaikkakuntaa kysyttiin mahdollisten suurten alueellisten erojen havaitsemiseksi.

Kyselylomakkeen suunnittelu pohjautuu lastensuojelulain ja ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteisiin sekä MLL tavoitteisiin ja toimintaperiaatteisiin. Kyselylomakkeen suunnitteluun varattiin riittävästi aikaa, jotta sitä pystyttiin muokkaamaan ja kommentoimaan. Kyselylomakkeen versioita kommentoivat sekä MLL:n Jyväskylän yhdistys ry:n puheenjohtaja Nina Kaari että Perhekeskus Tourutuvan perhekeskusjohtaja Anne Savolainen. Ennen kyselytutkimuksen aloittamista kyselylomaketta esitestattiin Perhekeskus Tourutuvan asiakasraadissa Jyväskylässä. Kyselylomaketta testaamaan valittu asiakasraatiryhmä kuului kyselyn kohdejoukkoon. Tällä tavoin haluttiin varmistaa kysymysten oikea muotoilu, ymmärrettävyys ja tarpeellisuus sekä karsia mahdolliset virheet kyselylomakkeesta. Kyselylomakkeiden esitestaus suoritettiin huhtikuussa 2013, jonka jälkeen kyselylomake sai viimeisen muotonsa. Esitestauksessa kerättyjä vastauksia ei käytetty tutkimusaineistossa. Hirsjärven ja muiden (2009, 204) mielestä kyselylomakkeen esitestaaminen on välttämätöntä, jotta kysymysten muotoilua voitaisiin tarkistaa ja ottaa huomioon erilaisia näkökulmia.

Ennen kyselylomakkeiden lähettämistä avoimiin perhekahviloihin kyselylomakkeen alkuun laadittiin vastaajille suunnattu saate, jossa kerrottiin tutkimuksen tekijä, tutkimuksen tarkoituksesta sekä vastausten käytöstä. Vehkalahden (2008, 48) mielestä

saatekirjeellä on hyvin tärkeä rooli, sillä sen perusteella vastaaja joko päättää vastata tai jättää vastaamatta kyselyyn. Kyselylomakkeen saatteen lisäksi laadittiin erillinen saatekirje avointen perhekahviloiden työntekijöille, jotta he voisivat esitellä tutkimuksen käyttäjilleen ja kehottaa vastaamaan siihen. Saatekirje sisälsi myös yleisiä ohjeita avoimen perhekahvilan työntekijälle sekä kyselyyn liittyvän aikataulun. Saatekirje on tärkeä osa tutkimusta, sillä se luo ensivaikutelman tutkimuksesta ja sen perusteella vastaaja päättää tutkimukseen osallistumisesta. Kyselyyn vastaamiseen motivointi alkaa saatekirjeestä. (Vilkka 2007, 65.) Avointen perhekahviloiden työntekijöille suunnatun saatekirjeen tarkoituksena oli aikataulusta tiedottamisen lisäksi motivoida työntekijöitä kertomaan tutkimuksesta ja motivoimaan käyttäjiä vastaamaan kyselyyn. Tutkimuksen tekijä antoi vastaajille lisäksi suullisen saatteen kahden viikon ajan Perhekeskus Tourutuvalla Jyväskylässä, jossa hän oli kahden viikon ajan esittelemässä tutkimusta. Vilkka (2007, 65) toteaa suullisen saatteen tarkoituksen olevan sama kuin kirjoitetun.

Tutkimuksen kohderyhmälle tutkimuksen aihe on tärkein vastaamiseen vaikuttava tekijä, mutta siihen vaikuttavat myös kyselylomakkeen ja sen kysymysten tarkka ja huolellinen laadinta. Laajan tutkimuksen varjopuolina voidaan kuitenkin pitää joissain tapauksissa korkeaksikin nousevaa vastaamattomuutta. Tutkimuksen aihe ja kohdejoukko vaikuttaa siihen, kuinka suureksi vastaamattomuus kasvaa. Laajalle kohdejoukolle suunnatun kyselyn vastausprosentti on tavallisesti huomattavasti pienempi kuin erityisryhmälle suunnatulla kyselyllä. (Hirsjärvi ym. 2009, 195-196, 198.) Vaikka tutkimuksen aiheen uskottiin olevan perheille tärkeä ja läheinen, tiedostettiin myös vastaamattomuuden riski. Pienten lasten vanhemmat eivät välttämättä jaksa tai kerkeä täyttämään kyselylomaketta.

Tiedonkeruumenetelmänä käyttäjille suunnattu puolistrukturoitu kyselylomake sopi tutkimukseen hyvin, sillä kysely toteutettiin valtakunnallisesti useissa eri avoimissa perhekahviloissa ja kerätty tutkimusaineisto oli laaja. Hirsjärven ja muiden (2009, 195) mukaan kyselylomake mahdollistaa monipuoliset kysymykset sekä laajan tutkimusaineiston keräämisen monelta eri taholta samanaikaisesti. Vahvuutena voidaan myös pitää aineiston nopeaa käsittely- ja analysointimahdollisuutta tietokoneella.

Tutkimusaineistoa voidaan kuitenkin kyselylomakkeella kerättynä pitää pinnallisena, sillä ei tiedetä kuinka huolellisesti vastaaja on kyselylomakkeen täyttänyt. On myös syytä pohtia, onko kysymysten muotoilu sekä aihealue ymmärrettävä vastaajalle. (Mts. 195) Vehkalahti (2008, 20) kuitenkin painottaa, että kyselytutkimuksen onnistuminen riippuu siitä, onnistutaanko kyselylomakkeella kysymään oikeat asiat tutkimuskysymysten kannalta.

5.3 Aineiston keruu, kohdejoukko ja kyselyyn vastanneet

Yhteydenotot avoimiin perhekahviloihin tehtiin sähköpostitse tai sähköpostiosoitteen puuttuessa puhelimitse huhtikuun 2013 alussa. Pyydettäessä osaan paikoista oltiin yhteydessä molemmin tavoin. Huhtikuun aikana sovittiin, mitkä avoimista perhekahviloista ovat valmiita osallistumaan tutkimukseen. Kyselylomakkeet saatekirjeineen lähetettiin tutkimukseen osallistuviin avoimiin perhekahviloihin postitse huhtikuun 2013 loppupuolella. Tutkimusaineisto kerättiin toukokuun 2013 aikana. Vilkan (2007, 28) mukaan kyselyn ajankohdan tulee olla hyvin suunniteltu. Ajankohta kyselytutkimukselle valittiin tietoisesti avointen perhekahviloiden toimintakauden loppuun, jotta kyselyyn vastaajille olisi muodostunut mahdollisimman pitkä kokemus ja näkemys avoimista perhekahviloista ja niiden toiminnasta.

Pyrkimyksenä oli kerätä tutkimusmateriaali mahdollisimman monesta MLL:n avoimesta perhekahvilasta valtakunnallisesti. Määrittelevät kriteerit tutkimukseen osallistuvalle avoimelle perhekahvilalle olivat, että kyseessä oli MLL:n perhekahvila, ryhmän tuli olla avoin ja ammatillisesti johdettu ja kyselyyn vastaajan tuli olla tämän ryhmän käyttäjä. Tutkimuksen perusjoukko muodostuu siis näiden avointen perhekahviloiden kävijöistä. Kaikki kriteerit täyttävät perhekahvilat eivät osallistuneet tutkimukseen, joten tutkimustulokset on muodostettu tätä perusjoukkoa edustavan otoksen vastauksista. Kyselytutkimus voi olla informoitu kysely, jolloin tutkimuksen tekijä jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti kohdejoukolle ja samalla kertoo tutkimuksen tarkoituksesta ja vastaa mahdollisiin kysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 197). Tutkimuksen tekijä esitteli tutkimusta henkilökohtaisesti Perhekeskus Tourutuvalla Jyväskylässä kahden

viikon ajan toukokuussa 2013. Muiden perhekahviloiden työntekijät saivat samat esittelyohjeet saatekirjeessä (Liite 1. Saatekirje perhekahviloiden työntekijöille).

Kaikkiaan tutkimukseen osallistui kahdeksan avointa perhekahvilaa, joista kuudesta kerättiin lopullinen tutkimusmateriaali. Yhdestä tutkimukseen osallistuneesta avoimesta perhekahvilasta ei saatu kerättyä vastauksia. Yhden osallistuneen avoimen perhekahvilan vastauksia ei voitu käyttää tutkimuksessa, sillä tutkimustuloksia analysoitaessa kävi ilmi, että avoin perhekahvila oli kyselyn aikana toiminut vapaaehtoisvoimin. Hylättyjä vastauksia oli kuusi (6) kappaletta. Vastaukset kerättiin Turusta, Laitilasta, Järvenpäästä, Paimiosta, Hämeenlinnasta ja Jyväskylästä. Vastauksia tutkimukseen saatiin yhteensä 96 kappaletta. Nämä vastaukset muodostavat tutkimusmateriaalin. Huolimatta siitä, että tutkimus pyrittiin toteuttamaan valtakunnallisesti, lopullinen tutkimusmateriaali on kerätty Lounais-Suomi painotteisesti. Osallistuneet avoimet perhekahvilat sijoittuvat MLL:n Järvi-Suomen piirin (Jyväskylä), Uudenmaan piirin (Järvenpää), Hämeen piirin (Hämeenlinna) sekä Varsinais-Suomen piirin (Turku, Laitila, Paimio) alueille. Alueellisen jakauman vaikutusta otokseen ja lopullisiin tutkimustuloksiin voidaan pohtia. Vastaajat jakautuivat alueellisesti alla olevan kaavion mukaisesti.

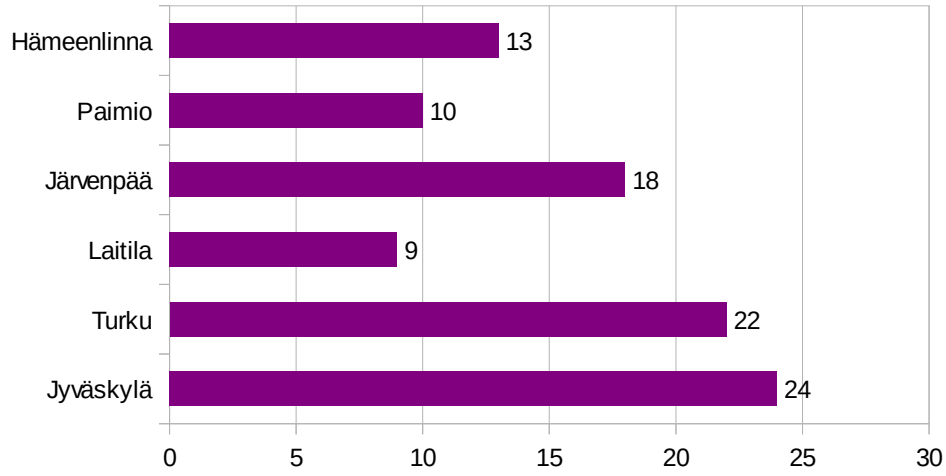

Kuvio 1. Minkä kaupungin perhekahvilassa käyt?

5.4 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusaineiston analysoinnissa on käytetty kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä käsittelee tutkimusaineistoa tilastollisin menetelmin ja yksinkertaistaa mitattuja tuloksia pyrkien yleistämällä saavuttamaan luotettavaa tietoa. Tutkimustulosten luotettavuuden takaamiseksi tarvitsee määrällisessä tutkimuksessa olla riittävästi aineistoa, jotta yleistyksiä voidaan tehdä. Myös tutkimuksen kohteen tulee olla riittävän tarkasti määritelty, jotta sitä voidaan mitata kvantitatiivista tutkimusotetta käyttämällä. (Kananen 2008, 10-11.) Kvantitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että se pohjautuu aiempiin teorioihin sekä mahdollisiin hypoteeseihin eli ennakkokäsityksiin tai -väittämiin. Jotta määrällisen tutkimuksen voisi toteuttaa, on kerättävän aineiston oltava sellaisessa muodossa, että sitä voidaan tarkastella numeerisesti, tilastollisesti ja taulukkomuotoisesti. Tärkeää määrällisessä tutkimuksessa on lisäksi tilastolliseen analysointiin pohjautuvien päätelmien teko. (Hirsjärvi ym. 2009, 140.)

Hirsjärven ja muiden (2009, 180) mukaan tutkimukselle tulee määritellä perusjoukko, jonka perusteella voidaan määritellä tutkimuksen kannalta riittävä otos. Otoksen perusteella kerätystä tutkimusmateriaalista pyritään heidän mukaansa tekemään yleistäviä, koko perusjoukkoa koskevia päätelmiä. Tutkimuksen perusjoukko muodostuu avointen perhekahviloiden kävijöistä. Tutkimusaineisto koostuu perusjoukkoa edustavan otoksen vastauksista. Otos on valikoitunut sen mukaan, mitkä avoimista perhekahviloista osallistuivat tutkimukseen. Tutkimukseen mukaan lähteneet avoimet perhekahvilat painottuivat alueellisesti Lounais-Suomen alueelle.

Määrällinen tutkimus voi sisältää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä (Vilkka 2007, 67-68). Tutkimuksen kyselylomakkeessa käytettiin strukturoitujen ja puolistrukturoitujen kysymysten yhteydessä mahdollisuutta täydentää vastausta avoimesti. Kyselylomakkeen lopussa oli lisäksi kaksi täysin avointa kysymystä. Avoimilla kysymyksillä saaduilla vastauksilla pyrittiin täydentämään ja rikastuttamaan tutkimustuloksia sekä nostamaan avointen perhekahviloiden käyttäjien omakohtaiset kokemukset paremmin esille.

5.5 Tutkimusaineiston analysointi

Analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa lomakkeet numeroitiin sekä tarkistettiin mahdollisten hylättävien vastausten löytämiseksi. Aineistosta jouduttiin tässä yhteydessä hylkäämään yhden avoimen perhekahvilan vastaukset, yhteensä kuusi lomaketta. Lomakkeiden tarkastamisen jälkeen tutkimusaineisto syötettiin Microsoft Office Excel -taulukkolaskentaohjelmaan, jonka avulla aineistoa analysoitiin numeerisesti laskemalla prosentteja. Tulosten avulla vastaukset yleistettiin perusjoukkoon ja niistä tehtiin yleistäviä päätelmiä, jota Vilkka (2007, 178) kutsuu tilastolliseksi päättelyksi. Vilkan (2007, 147) mukaan määrällisen tutkimuksen tulosten esittämisen ei tulisi jäädä vain numeeriseksi. Tutkimustuloksia havainnollistettiin lisäksi graafisesti, sillä Vilkka (2007, 138) toteaa tulosten graafinen esittäminen antaa helposti mielikuvan yleisestä jakaumasta. Aineistosta luotiin tätä varten pylväsdiagrammeja ja sektoridiagrammeja. Vilkan (2007, 139, 142) mukaan sektoridiagrammin avulla pystytään havainnollistamaan kunkin muuttujan suhde tutkittavaan aineistoon kun taas pylväsdiagrammeilla pyritään esittämään havaintojen määrää.

Numeerisia tuloksia täydentämään analysoitiin seuraavaksi kyselylomakkeen avoimia vastauksia sisältäneet kysymykset, joiden tarkoitus oli rikastuttaa ja täydentää saatuja numeerisia tutkimustuloksia. Avoimia vastauksia käsiteltiin kysymys kerrallaan teemoittelemalla vastauksia niiden sisällöistä nousevin teemoin. Teemoittelun perusteella vastauksista muodostettiin päätelmiä tarkoituksena nostaa mahdollisimman tarkasti esille vastaajien omakohtaiset kokemukset. Tutkimusraportissa esitetään lisäksi tutkimusaineistosta satunnaisesti poimittuja suoria lainauksia, joiden avulla pyritään havainnollistamaan aineistoa. Sekä avointen vastausten perusteella esiin nostetut teemat että suorat lainaukset vastauksista pyrkivät nostamaan paremmin esille vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia, sillä tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli verrata näitä vastaajien kokemuksia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteisiin.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä tulosten uskottavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että tutkimus noudattelee hyvää tieteellistä käytäntöä (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002, 3). Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksella tulee olla selkeä aikataulu, päämäärä ja tutkimusongelma, jota tutkitaan. Käytettyjen menetelmien tulee olla asianmukaisia ja ne tulee kuvata huolellisesti ja selkeästi. Tutkimukseen vastaajan anonymiteetti tulee suojata ja vastaamisen tulee olla vapaaehtoista. Tutkimusmateriaalia tulee säilyttää asianmukaisesti suojassa. Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen koko tutkimuksen ajan tutkimuksen suunnittelusta tulosten raportointiin lisää luotettavuutta ja estää tieteellisten virheiden syntymistä. (Banda 2000, 6-8.)

Hirsjärven ja muiden (2009, 231-232) mukaan tutkimuksen luotettavuutta tulisi aina arvioida, mahdollisuuksien mukaan usein eri keinoin. Eräs tapa lisätä tutkimuksen luotettavuutta on määrällisen ja laadullisen tutkimusmenetelmän rinnakkainen käyttö. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuksen etenemisen tarkka kuvaus. Tärkeää on myös huomioida, pystyykö valituilla menetelmillä mittaamaan tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. (Mts. 231-233.)

Tutkimuksessa käytetty tiedonkeruumenetelmä oli kyselylomake. Jotta tutkimuksessa käytetyt kysymykset ovat toimivia, täytyy toteutua kolme asiaa; kysymykset tulee asetella niin, että vastaajan ymmärtää kysymykset tarkoituksenmukaisesti, hänellä tulee olla riittävä tieto ja halu vastata kysymyksiin. Kysymysten määrittely määrittää myös tutkimuksen laadun ja luotettavuuden. (Kananen 2008, 25.) Kyselylomakkeen kysymykset on määritelty siten, että niissä on käytetty joitakin erikoistermejä, joita Kananen (2008, 25) kehottaa jopa välttämään. Kyselylomakkeeseen sisältyi siis olettamus, että käytetty termistö oli vastaajalle tuttua. Tästä syystä on tarpeen tarkastella kriittisesti kysymyksistä 9 ja 13 saatuja vastauksia, jotka käsittelevät vertaistukea ja kasvatuskumppanuutta. Tämän merkitystä vastauksiin kannattaa pohtia. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että kyselylomakkeen strukturoitujen ja puolistrukturoitujen

kysymysten lomassa on käytetty täydentäviä avoimia kysymyksiä, joilla on pyritty tarkentamaan ja rikastuttamaan saatuja tuloksia.

Eettisyys ja luotettavuus sekä hyvä tieteellinen käytäntö otettiin huomioon jo kyselylomakkeen kysymyksiä laadittaessa. Epäoleellinen tieto karsittiin pois ja erityistä huomiota kiinnitettiin vastaajan henkilökohtaisten tietojen kysymisen oleellisuuteen. Muutamaa taustakysymystä lukuunottamatta kyselylomakkeessa ei kysytty henkilökohtaisia tietoja, sillä ne eivät olleet tutkimuksen kannalta oleellisia. Tutkimuksesta kerätyt kyselylomakkeet ovat nähtävissä ja käytettävissä ainoastaan tutkimuksen tekijällä. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen kyselylomakkeet hävitetään asianmukaisesti.

Tutkimustulosten luotettavuutta arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon myös se, että tutkimus on toteutettu MLL:n perhekahviloissa. Tutkimuskohteen rajaus voi vaikuttaa tutkimustuloksiin verrattuna tilanteeseen, jossa mukaan otettaisiin myös muiden perhekahvilatoimintaa järjestävien tahojen vastaavat avoimet perhekahvilat, sillä MLL:n perhekahvilat noudattelevat samaa toimintalinjaa ja mallia toiminnassaan. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan keräämällä tutkimusaineisto valtakunnallisesti useasta MLL:n avoimesta perhekahvilasta. Tämä pyrittiin varmistamaan ottamalla yhteyttä mahdollisimman moneen avoimeen perhekahvilaan. Tutkimukseen osallistuvien avointen perhekahviloiden varmistumisen jälkeen kävi ilmi, että perhekahvilat sijoittuivat maantieteellisesti suurimmaksi osaksi Lounais-Suomen alueelle. Olisivatko tutkimustulokset olleet erilaisia, jos mukana olisi ollut maantieteellisesti laajempi alue?

6 Tutkimustulokset

Tutkimusaineisto kerättiin Turusta, Laitilasta, Järvenpäästä, Paimiosta, Hämeenlinnasta ja Jyväskylästä. Vastauksia tutkimukseen saatiin yhteensä 96 kappaletta. Tutkimustulokset muodostuivat tämän aineiston pohjalta. Avoimen perhekahvilan keskimääräinen kävijä on 1-2 lapsen äiti, joka vierailee perhekahvilassa kerran viikossa. Äitejä kyselyyn vastanneista (N=96) oli 88 prosenttia ja isiä 6 prosenttia. Lapsista 4 prosenttia vieraili perhekahvilassa mummon ja 2 prosenttia muun henkilön kanssa. Muita henkilöitä olivat perhepäivähoitajat, jotka saapuivat perhekahvilaan hoitolastensa kanssa. Vastaajista (N=96) 48 prosenttia saapui perhekahvilaan yhden lapsen kanssa, kahden lapsen kanssa saapui 35 prosenttia ja 17 prosentilla vastaajista lapsia oli perhekahvilassa mukana 3 tai enemmän. Kerran viikossa perhekahvilassa vierailee 67 prosenttia kävijöistä (N=87), kaksi kertaa viikossa 28 prosenttia kävijöistä ja kolme tai useamman kerran viikossa 5 prosenttia kävijöistä. Satuli-Kukkosen (2011, 3) mukaan MLL:n kaikki perhekahvilat ovat auki keskimäärin muutaman tunnin 1-2 kertaa viikossa.

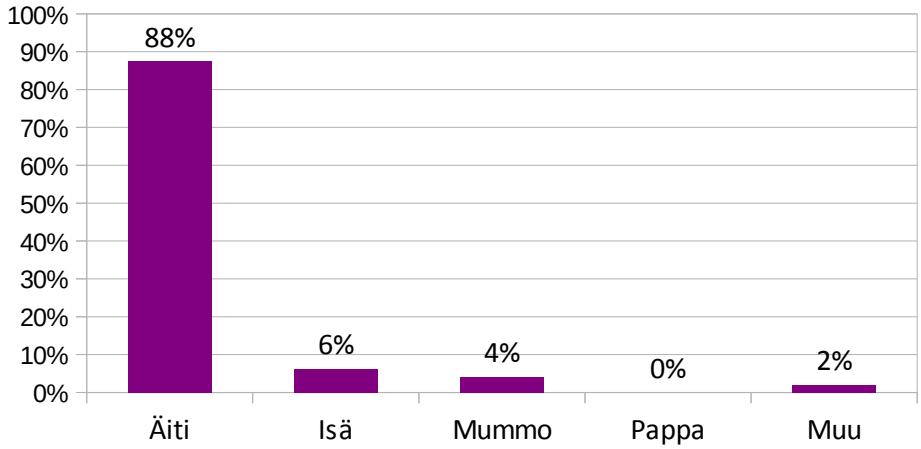

Kuvio 2. Oletko lapsen/lasten...

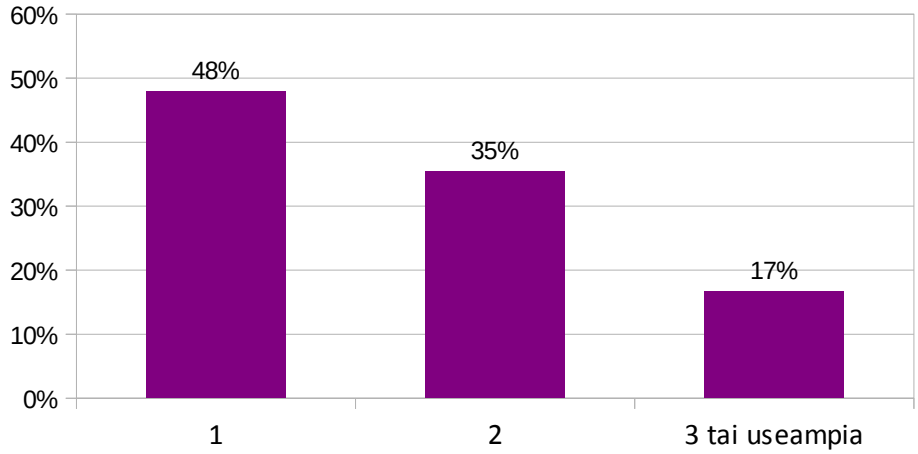

Kuvio 3. Kuinka monta lasta sinulla on?

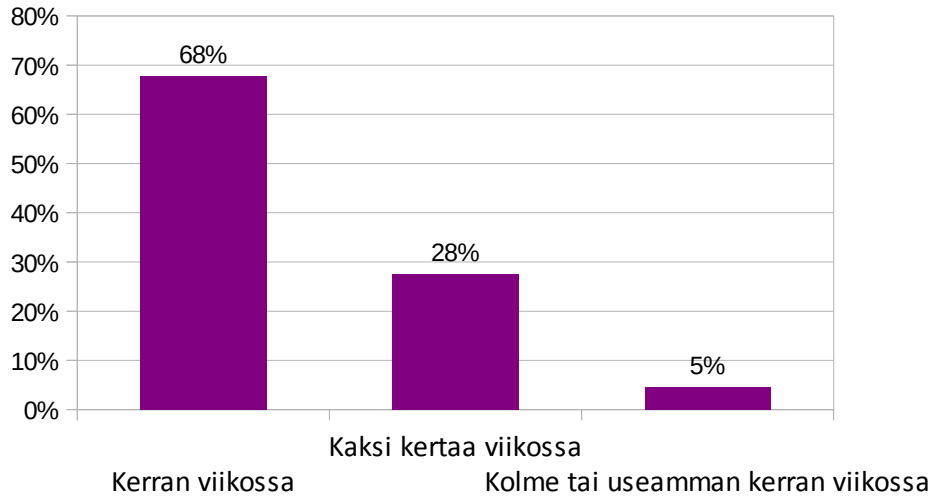

Kuvio 4. Kuinka usein käyt perhekahvilassa?

6.1 Perheille suunniteltu palvelu

Satuli-Kukkonen (2011, 4) toteaa, että perhekahvilaan osallistumisen kynnyksen tulisi olla mahdollisimman matala. Kaikki kyselyyn vastanneista (N=95) kokivat, että perhekahvilaan on helppo tulla. Tärkeitä tekijöitä vastaajien kokemuksen mukaan olivat avoimen perhekahvilan hyvä sijainti, riittävän usein aukiolo sekä se, että perhekahvilaan saa tulla oman aikataulun mukaisesti. Hyvänä nähtiin myös avoimen perhekahvi-

lan avoin, lämmin ja vastaanottavainen ilmapiiri. Vastaajista (N=95) kaikki olivat sitä mieltä, että perhekahvilan toiminta lähtee perheiden tarpeista ja vastaa niihin. Tarjolla on vastaajien kokemuksen mukaan juuri sitä mitä he tarvitsevat – leluja, seuraa ja ruokailumahdollisuus. Vastaajat kokivat myös tärkeäksi, että lasten tarpeet on otettu huomioon ja että he saavat osallistua toiminnan suunnitteluun. Vastaaja, joka valitsi molemmat vaihtoehdot ja koki, ettei toiminta lähde perheiden tarpeista totesi hänelle tärkeän kahvilan olevan auki liian harvoin. Vastauksia täydennettiin muun muassa seuraavin kommentein:

”Leluja, seuraa, ruokaa.. Sitähän me tarvitaan.”

”Auki joka päivä, saa tulla oman aikataulun mukaan.”

”Koska täällä kysytään äideiltä/vanhemmilta mitä olisivat mieltä esim. tapahtumista ym.”

”Työntekijät ovat todella mukavia ja ottavat lämpimästi vastaan uudetkin kävijät.”

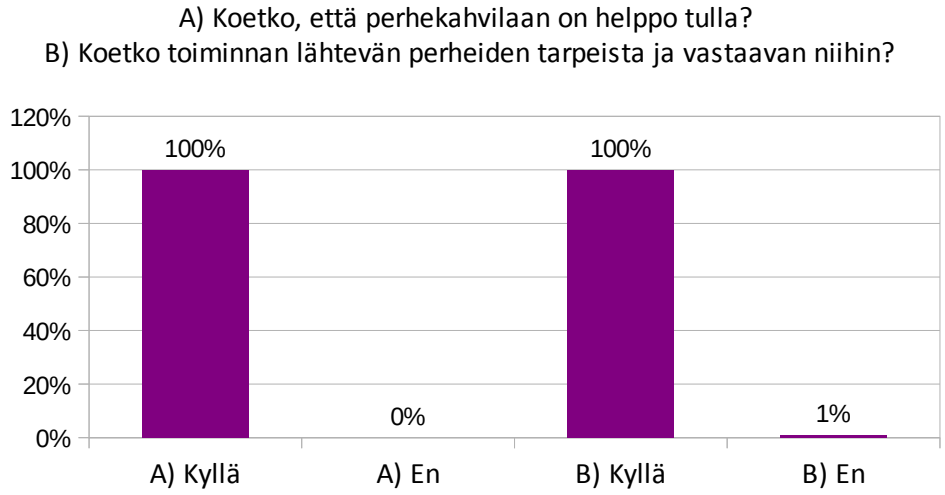

Kuvio 5. Perheille suunniteltu

6.2 Perhekahvila tukee vanhemmuutta

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417, 2§, 3§ 8§) mukaan lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat velvollisia tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään tarjoamalla tukea vanhemmuuteen. Vanhemmuutta voidaan tukea lisäämällä kasvatustietoisuutta ja tukemalla vanhemmuuden roolia. Vanhemmuuden voimavaroina voidaan pitää myös lapsen ja hänen henkilökohtaisten piirteidensä tuntemista sekä vanhemman yleistä tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä. Vanhempia autetaan tunnistamaan omat voimavaransa vanhempina sekä näkemään oman vanhemmuutensa myönteisessä valossa sekä löytämään ratkaisuja ja toimintatapoja haastaviin kasvatustilanteisiin. Tukea on myös uusien näkökulmien avaaminen sekä kokemusten ja ymmärryksen jakaminen ja kannustus. (Järvinen ym. 2012, 124-127, 130, 132.)

Tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyviin kysymyksiin koki avoimesta perhekahvilasta saaneensa 77 prosenttia vastaajista (N=90). Tukea saatiin sekä toisilta vanhemmilta että työntekijöiltä. Tärkeäksi koettiin se, että käyttävät pystyivät vertailemaan tilanteitaan ja jakamaan ne, jolloin omat asiat saivat oikeat mittasuhteet. Tukea avoimesta perhekahvilasta saatiin erityisesti aivan arkisiin asioihin, kuten nukkumiseen, syömiseen ja lapsen eri ikä- ja kehitysvaiheisiin sekä niiden mukanaan tuomiin haasteisiin. Avoin perhekahvila tarjoaa tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä teemoissa. Aiheesta kirjoitettiin muun muassa seuraavia kommentteja:

”Arjen asiat. Kun kuulee muiden vanhempien arjen kuulumisia, on helpompi suhteuttaa oman arjen sujumista. Ei ole yksin arjen asioiden kanssa.”

”Voi kysyä neuvoa tarvittaessa lapsen eri ikävaiheisiin liittyvissä asioissa.”

”Vahvistanut heikkona hetkenä sitä että osaa ja pärjää ja että ei ole yksin.”

”Nukkumiseen, syömiseen, perus lapsiperhe elämään.”

Avoin perhekahvila antaa vanhemmille mahdollisuuden havaita omia vahvuuksiaan vanhempina ja perheen voimavaroja. Vastaajista (N=89) 78 prosenttia koki huomanneensa vahvuuksia omassa vanhemmuudessaan avoimessa perhekahvilassa käynnin myötä. Vastaajien kokemat oivallukset olivat monipuolisia ja henkilökohtaisia, mutta liittyivät suurimmaksi osaksi vanhempana pärjäämiseen ja vanhemmuuden taitoihin. Useita huomioita tehtiin itsestä rajojen asettajana, arjen pyörittäjänä sekä siitä, että on vanhempana läsnä lapselleen. Vastauksia kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

”Olen ns. tavallinen vanhempi.”

”On ihana olla ihan tavallinen hyvää tarkoittava, mutta niin usein erehtyväinen ensikertalainen äiti. Ja se riittää.”

”Seuraan lapseni touhuja ja olen läsnä.”

Vastaajista (N=95) lähes kaikki, 99 prosenttia, koki avoimessa perhekahvilassa käynnin auttavan arjessa jaksamiseen. Arjessa jaksamiseen auttoi vastausten mukaan se, että avoimeen perhekahvilaan lähdettäessä pääsee pois kotoa ja tapaa muita ihmisiä. Lisäksi vastaajat kokivat, että avoimessa perhekahvilassa sai hengähdyshetken lapsen leikkiessä yksin tai yhdessä toisten lasten tai työntekijän kanssa. Avoin perhekahvila tarjoaa vanhemmille apua perusarjessa jaksamiseen. Avoimiin vastauksiin arjessa jaksamisesta kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

”Pääsee pois kotoa ihmisten ilmoille.”

”Näkee muitakin aikuisia.”

” Saa pienen hengähdyshetken kun lapsi leikkii.”

”Tuo vaihtelua arkeen ja kotona olemiseen.”

A) Koetko saaneesi perhekahvilasta tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä?
B) Koetko havainneesi perhekahvilassa vahvuuksia omassa vanhemmuudessasi?
C) Koetko perhekahvilassa käynnistä olevan apua arjessa jaksamiseesi?

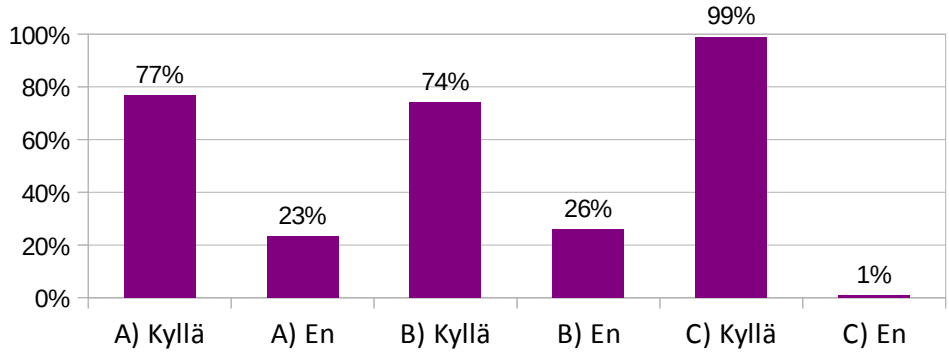

Kuvio 6. Tukea vanhemmuuteen

6.3 Perhekahvila tarjoaa kasvatuskumppanuutta

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön päämäärä on tukea vanhemmuutta (Vanhempien ja huoltajien tukeminen n.d.). Vanhemman ja ammattilaisen tietoinen sitoutuminen yhteiseen päämäärään, lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen tukemiseen, edellyttää keskinäistä kunnioitusta, luottamusta ja aitoa kuulemista. Nämä asiat muodostavat kasvatuskumppanuuden lähtökohdat. (Kaskela & Kekkonen, 2006, 11, 13-15, 32, 34, 36, 38.) Vastaajista (N=91) 68 prosenttia koki avoimen perhekahvilan työntekijät kasvatuskumppaneinaan, koska työntekijöiden koettiin olevan aidon kiinnostuneita sekä lapsesta että vanhemmista ja tarjoavan keskusteluapua, vinkkejä kasvatuksellisiin ja arkisiin asioihin. Heidän koettiin välittävän sekä lapsesta että vanhemmasta. Heidän myös koettiin olevan luotettavia ja ohjaavan lapsia sekä asettavan lapsille yhteiset säännöt ja toimivan aikuisen malleina ja auktoriteetteina. Vastaajista 32 prosenttia ei kokenut perhekahvilan työntekijöitä kasvatuskumppaneinaan. Perusteluksi kerrottiin, että avoimessa perhekahvilassa käydään harvoin ja ettei suhdetta lapsen ja työntekijän välille ole kerennyt muodostua. Työntekijöitä ei ole osattu ajatella kasvatuskumppaneina ja kasvatuksen koetaan olevan omalla vastuulla. Kasvatuskumppanuutta kommentoitiin seuraavasti:

”Antavat arkielämän vinkkejä ja kyselevät lapsen normaalikehityksestä.”

”Parin tunnin aikana ei ehdi yksi työntekijä niin paljoa jutella.”

6.4 Perhekahvilasta saa vertaistukea

Lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417, 3a§) määrittelee ehkäisevän lastensuojelun olevan perheille annettavaa tukea tai erityistä tukea. Laimio ja Karnell (2010, 11-13, 18) toteavat vertaistuen olevan toimintaa, jossa samassa elämäntilanteessa tai saman tapahtuman kokeneet ihmiset jakavat keskenään kokemuksensa ja tarjoavat toisilleen tukea ja apua. Satuli-Kukkosen (2013a) mielestä vertaistuella on suuri merkitys perheiden hyvinvoinnin edistäjänä ja jaksamista lisäävänä tekijänä. Kyselyyn vastanneista (N=96) 90 prosenttia koki perhekahvilasta saadun vertaistuen merkitykselliseksi itselleen ja 80 prosenttia koki sen merkitykselliseksi lapselle. Kyselyyn vastanneista yksi prosentti ei kokenut vertaistukea merkitykselliseksi kummallekaan.

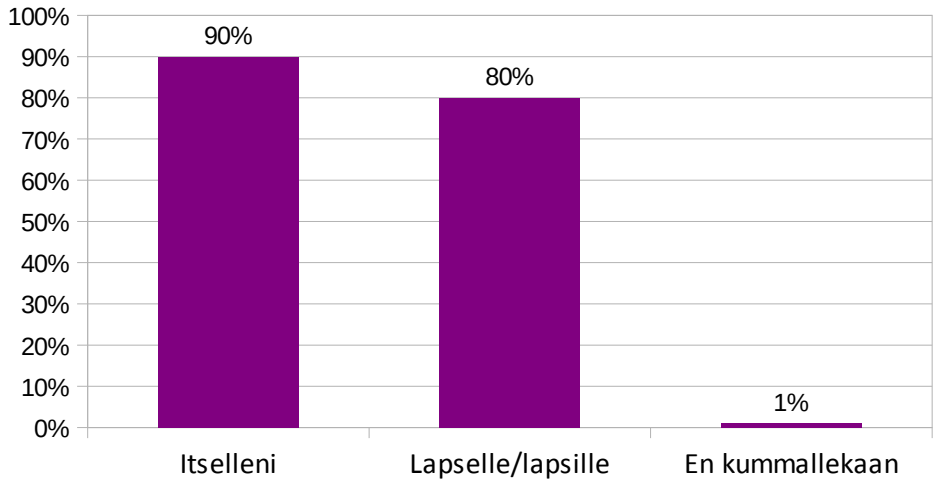

Kuvio 7. Koetko vertaistuen merkitykselliseksi?

6.5 Perhekahvilasta saa keskusteluapua

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tarkoitus on edistää ja turvata lasten suotuisaa kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat velvollisia tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään tarjoamalla tukea vanhemmuuteen. (L 13.4.2007/417, 2§, 3§ 8§, 11§.) Avointen perhekahviloiden käyttäjien kokemuksia keskustelusta kysyttiin monivalintakysymyksellä. Kaikkiaan 78 prosenttia vastaajista (N=96) koki voivansa keskustella mieltään askarruttavista asioista perhekahvilan työntekijöiden kanssa. Vastaavasti 93 prosenttia vastaajista koki voivansa keskustella asioista toisten vanhempien kanssa, 38 prosenttia perhekahvilassa vierailevien asiantuntijavierailijoiden kanssa ja 3 prosenttia jonkun muun kanssa. Vastaajista 3 prosenttia koki, ettei voinut keskustella mieltään askarruttavista asioista kenenkään kanssa perhekahvilassa.

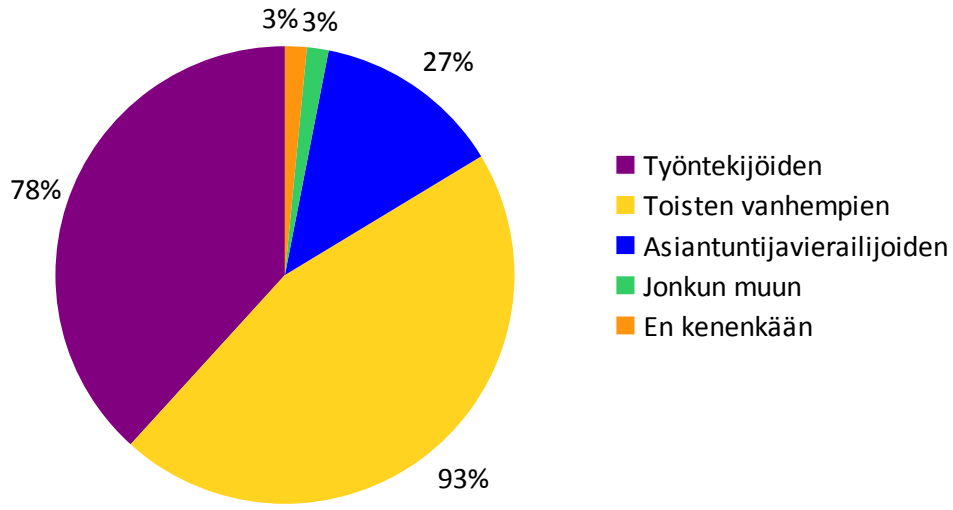

Kuvio 8. Kenen kanssa olet voinut keskustella mieltäsi askarruttavista asioista?

Sen lisäksi, että suurin osa pystyi keskustelemaan mieltä askarruttavista asioista, 90 prosenttia vastaajista (N=91) koki, että työntekijöiden kanssa voi keskustella myös vaikeista asioista. Vastaajista 82 prosenttia koki, että voi keskustella vaikeista asioista myös toisten vanhempien kanssa. Vastaajat, jotka kokivat, etteivät voi keskustella vaikeista asioista työntekijöiden kanssa, perustelivat vastausta siten, etteivät ole löytä-

neet keskusteluyhteyttä työntekijöiden kanssa, työntekijä ei ota aktiivisesti yhteyttä tai työntekijä on jäänyt tuntemattomaksi. Ne vastaajista, jotka eivät kokeneet ilmapiiriä vapaaksi vaikeista aiheista keskusteluun toisten vanhempien kanssa, mainitsivat, etteivät tunne toisia vanhempia ja eivät ole ystävystyneet heidän kanssaan ja tästä syystä he eivät ole tarpeeksi läheisiä vaikeista asioista keskusteluun. Kävijöiden vaihtuvuuskin saattaa olla suurta. Osa vastaajista koki, että vanhempien kesken vallitsi jännittynyt tunnelma tai erilaisia asenteita.

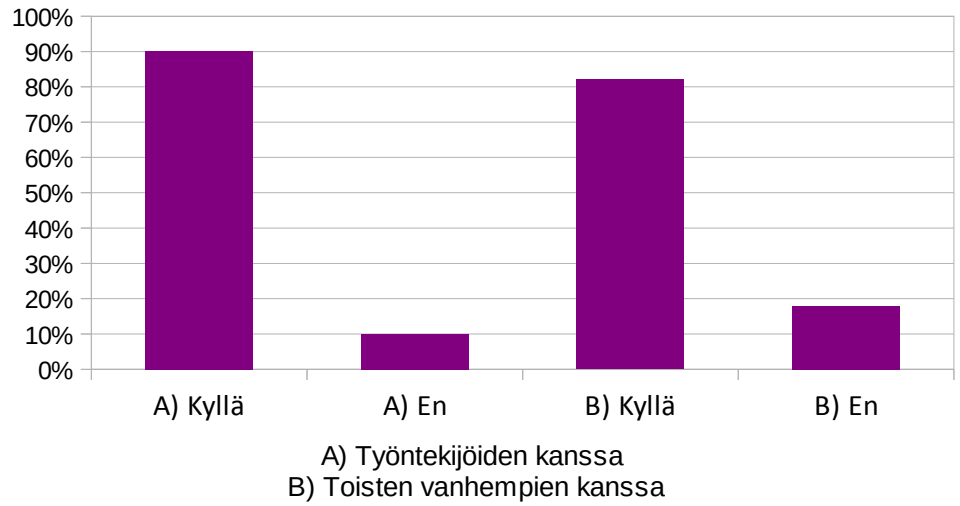

Kuvio 9. Koetko keskusteluilmapiirin vapaaksi vaikeista asioista keskusteluun?

6.6 Asiantuntijavierailijat saapuvat perheiden luo

Joissakin perhekahviloissa vierailee asiantuntijoita, jotka keskustelevat perheiden kanssa kasvatukseen, lastenhoitoon ja vanhemmuuteen liittyvistä teemoista (Savolainen, A. 2012, 5). Vastaajista (N=89) 37 prosenttia koki, että perhekahvilassa oli vierailut asiantuntija, joka oli auttanut erityisesti häntä. Vastaajista 63 prosenttia taas ei kokenut saaneensa apua asiantuntijavierailijalta. Järvisen ja muiden (2007, 194) mielestä ammattilaisen on tärkeää tietää, mistä muualta perhe voi saada apua ja minkä palvelun äärelle perheen voi tarvittaessa ohjata. Neuvoja ja ohjausta käyttäjille sopivista muista palveluista sai vastaajista (N=89) 57 prosenttia työntekijöiltä, 74 prosent-

tia toisilta vanhemmilta sekä 24 prosenttia asiantuntijavierailijoilta. Vastaajista 18 prosenttia koki, ettei ole perhekahvilassa saanut neuvoja tai ohjausta muista itselleen sopivista palveluista.

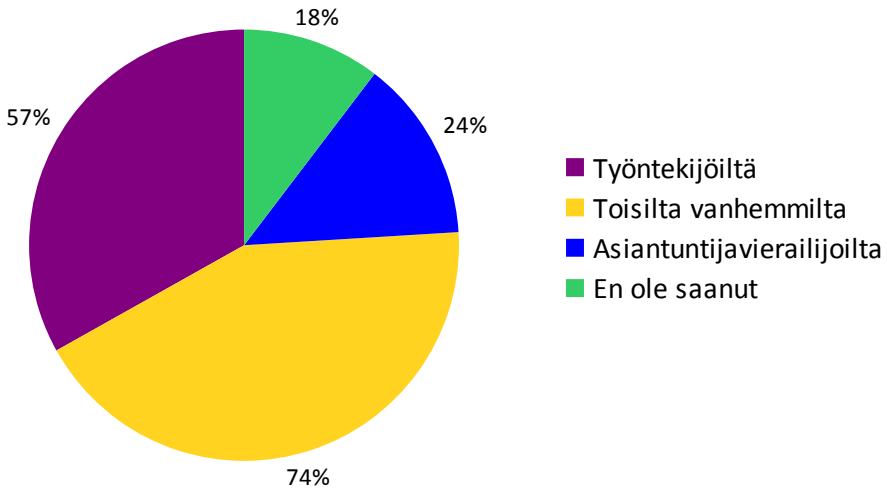

Kuvio 10. Keneltä olet saanut neuvoja ja ohjausta muista palveluista?

6.7 Perhekahvila tukee perheiden toimintaa kotona

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on tukea lapsen ja vanhemman keskinäistä suhdetta (Vanhempien ja huoltajien tukeminen n.d.). Vastaajista (N=91) 53 prosenttia koki, että perheen laulu-, leikki- ja askartelutoiminta kotona on lisääntynyt perhekahvilakäyntien myötä. Vastaajat perustelivat toiminnan lisääntymistä sillä, että avoimessa perhekahvilassa opittuja lauluja tulee laulettua kotonakin. Kotona lauletta-vat laulut ja leikit ovat vastaajien kokemuksen perusteella monipuolistuneet perhe-kahvilassa käynnin myötä. Yksi vastaajista totesi, ettei perheessä laulettu ennen avoimessa perhekahvilassa käyntiä. Perhekahvilasta saatujen vinkkien innoittamana myös askarreltiin ja hankittiin kotiin muovailuvahaa. Kyselyyn vastanneista 47 prosenttia ei kokenut toiminnan lisääntyneen. Avoimista vastauksista nousi esille, että osa näin vastanneista koki leikkejä, lauluja ja muuta toimintaa olevan kotona jo entuudestaan paljon. Avoin perhekahvila tukee perheen yhdessä tekemistä ja tarjoaa vinkkejä perheen yhteiseen aktiiviseen toimintaan myös kotona.

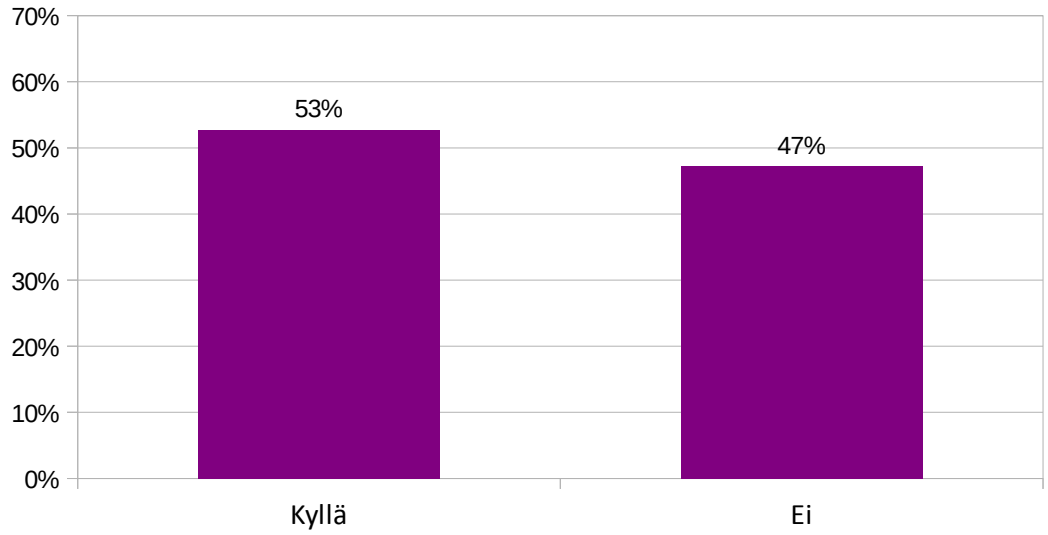

Kuvio 11. Onko toimintanne kotona lisääntynyt perhekahvilan vinkkien myötä?

7 Yhteenveto tutkimustuloksista

Avoimen perhekahvilan keskimääräinen kävijä on 1-2 lapsen äiti, joka vierailee avoimessa perhekahvilassa kerran viikossa. Kaikki kyselyyn vastaajista olivat sitä mieltä, että avoimeen perhekahvilaan on helppo tulla ja niiden toiminta lähtee perheiden tarpeista. Lähes kaikki (99 prosenttia) vastaajista kokivat, että avoin perhekahvila auttaa arjessa jaksamisessa. Vastaajista 90 prosenttia koki saavansa avoimesta perhekahvilasta merkityksellistä vertaistukea itselleen. 80 prosenttia taas koki, että vertaistuki oli merkityksellistä lapselle. Kasvatuskumppanuutta avoimen perhekahvilan työntekijöiden kanssa koki 68 prosenttia vastaajista.

Vastaajista 77 prosenttia koki saaneensa avoimesta perhekahvilasta tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyviin teemoihin. 78 prosenttia vastaajista kertoi lisäksi havainneensa avoimessa perhekahvilassa käynnin myötä vahvuuksia omassa vanhemmuudessaan. Avoimesta perhekahvilasta vanhemmat saavat keskusteluapua mieltä askarruttavien kysymysten äärellä. Eniten koettiin pystyttävän keskustelemaan toisten vanhempien (93 prosenttia), työntekijöiden (78 prosenttia), asiantuntijavierailijoiden (38 prosenttia) tai jonkun muun (3 prosenttia) kanssa. 90 prosenttia vastaajista koki, että työntekijöiden kanssa voi keskustella myös vaikeista asioista, kun taas toisten vanhempien kanssa vaikeista asioista koki voivansa keskustella 82 prosenttia vastaajista.

Vastaajista 37 prosenttia koki, että avoimessa perhekahvilassa oli vieraillut asiantuntija, joka oli auttanut erityisesti häntä. Vastaajista 63 prosenttia taas ei kokenut saaneensa apua asiantuntijavierailijalta. Neuvoja ja ohjausta käyttäjille sopivista muista palveluista sai vastaajista 57 prosenttia työntekijöiltä, 74 prosenttia toisilta vanhemmilta sekä 24 prosenttia asiantuntijavierailijoilta. Vastaajista 18 prosenttia koki, ettei ole perhekahvilassa saanut neuvoja tai ohjausta muista itselleen sopivista palveluista. Hieman yli puolet (53 prosenttia) vastaajista kertoi perheen yhteisen laulu-, leikki ja askartelutoiminnan lisääntyneen kotona avoimessa perhekahvilassa tarjottujen vinkkien myötä.

8 Pohdinta ja johtopäätökset

Avoimen perhekahvilan keskimääräinen kävijä on 1-2 lapsen äiti, joka vierailee avoimessa perhekahvilassa kerran viikossa. Isät, isovanhemmat tai muut lapselle tärkeät aikuiset käyvät harvoin lasten kanssa avoimessa perhekahvilassa, sillä lähes kaikki lapset saapuvat avoimeen perhekahvilaan äidin kanssa. Tämä kertonee siitä, että yleisimmin pientä lasta hoitaa kotona äiti. Lasten lukumäärää arvioitaessa on otettava huomioon kyselylomakkeen kysymyksen muotoilu, joka kysyi vastaajan lasten lukumäärää. Tarkoituksenmukaisempaa olisi ollut kysyä, kuinka monen lapsen kanssa vastaaja vierailee perhekahvilassa. Kysymyksellä ei ole oleellista merkitystä muiden vastausten kannalta. Myös kysymys siitä, kuinka usein perhekahvila on auki, olisi rikastuttanut vastauksia siten, että käyntien määrää olisi voitu verrata avoimen perhekahvilan aukioloon.

Tuloksista kävi vahvasti ilmi, että avoin perhekahvilatoiminta on perhelähtöinen matalan kynnyksen palvelu. Kävijät kokevat, että avoimeen perhekahvilaan on helppo saapua. Merkityksellistä vastausten mukaan oli muun muassa se, ettei avoimeen perhekahvilaan tarvitse ilmoittautua sekä se, että aikataulu on joustava. Avoin perhekahvila aukeaa määriteltyyn kellonaikaan, mutta toimintaan pääsee mukaan vaikka saapuisi myöhemmin. Myös pois pääsee lähtemään oman aikataulunsa mukaisesti, jotta esimerkiksi päiväuni- tai ruoka-ajat hoituisivat perheen oman rytmin mukaisesti. Perheiden on helppo osallistua toimintaan, jolla ei ole tarkasti määriteltyjä ehdottomia aikatauluja tai osallistumispakkoa sellaisena päivänä kun on muita menoja tai osallistuminen ei muuten huvita. Vapaus ja vapaaehtoisuus tuo helppouden tunnetta vanhemmalle ja poistaa stressaavaa kiireentuntua.

Avoimen perhekahvilan tarjoama mahdollisuus keskusteluun koettiin vastausten mukaan hyvin merkitykselliseksi. Jopa 93 prosenttia vastaajista koki voivansa keskustella avoimessa perhekahvilassa mieltään askarruttavista asioista toisten vanhempien kanssa. Vastaajien kirjoittamien avointen kommenttien perusteella osa avoimen perhekahvilan kävijöistä ei välttämättä tunne toisiaan tarpeeksi hyvin. Tästä syystä osa koki, ettei voi keskustella mieltään painavista tai vaikeista asioista muiden kävijöiden

kanssa. Vastaajien kommenteista nousi myös esille, ettei 22 prosenttia vastanneista koe voivansa keskustella avoimen perhekahvilan työntekijän kanssa, koska hän on jäänyt tuntemattomaksi tai keskusteluyhteyttä ei ole syntynyt. Ammattilaisella on tärkeä rooli keskusteluyhteyden avaamisessa sekä käyttäjän ja itsensä välille että käyttäjien välille. Hän voi toiminnallaan tukea käyttäjien ryhmäytymistä ja tutuksi tulemista sekä ammattilaisen ja kävijän välistä suhdetta. Vastauksien perusteella on tärkeää, että jokainen perhe huomioidaan saapuessaan avoimeen perhekahvilaan, opastetaan ja tutustutetaan muihin kävijöihin ja henkilökuntaan. Näin voidaan aloittaa suhteen luominen ja synnyttää luotettava keskusteluyhteys.

Vanhemmat keskustelivat mieltä painavista asioista enemmän toisten vanhempien kanssa, mutta vastauksista kävi ilmi, että vaikeiden asioiden ollessa kyseessä käännyttiin enemmän työntekijän puoleen. Vastauksista voidaan päätellä, että toisten vanhempien kanssa jaetaan kokemuksia vanhemmuudesta ja kasvatuksesta sekä arkisista asioista, kun taas työntekijöiden rooli korostuu vaikeammissa asioissa tukemisessa. Ammattilaisen on tärkeää huomioida kävijät tasavertaisesti ja pyrkiä luomaan suhde jokaiseen kävijään. Keskusteluyhteys toisten vanhempien ja ammattilaisten kanssa koetaan hyvin tärkeäksi, joten työntekijä pystyy omalla aktiivisuudellaan lisäämään kävijöiden vuorovaikutusta sekä toistensa että työntekijän kanssa. Näin työntekijä pystyy lisäämään perheiden hyvinvointia ja samalla mahdollistamaan vanhemmille keskustelun tarjoaman tuen. Ammattilaisella on valmiudet keskustella vanhempien kanssa vaikeista asioista ja tukea häntä ja tarvittaessa neuvoa häntä muihin vanhempaa tukeviin palveluihin.

Keskusteluyhteys ja sen avulla ammattilaiselta saatu tuki koettiin tärkeäksi. Vastaajat (77 prosenttia) kokivat saavansa avoimesta perhekahvilasta tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä, erityisesti hyvin arkisissa asioissa. Tukea saatiin sekä työntekijöiltä että toisilta vanhemmilta. Tuen tarpeen ei aina tarvitse liittyä vaikeisiin asioihin, vaikka silloinkin tuki on tarpeellista. Vanhemmat tarvitsevat tukea hyvin arkisissa asioissa, jotka ovat osa jokapäiväistä elämää. Avoimessa perhekahvilassa korostuu se, että vanhemmat keskustelevat keskenään ja työntekijöiden kanssa vanhemmuuteen, lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä lapsuuden eri ikä- ja kehitysvaiheisiin liittyvistä

teemoista. Kävijät jakavat kokemuksiaan ja saavat tukea arkiseen elämään. MLL:n tunnuslauseen mukaisesti ”Onni löytyy arjesta.”

Vastaajista 68 prosenttia koki avoimen perhekahvilan työntekijät kasvatuskumppaneinaan. Tärkeäksi tekijäksi nousi vastausten perusteella se, että työntekijöiden koettiin välittävän aidosti lapsesta ja vanhemmasta. Työntekijän päämäärän nähtiin olevan lapsen ja perheen parhaaseen tähtäävä. Vastausten perusteella voidaan sanoa vanhempien pitävän tärkeänä sitä, että joku välittää lapsesta ja perheestä. Merkityksellistä on, että kuulumisia kysellään ja perheen asioihin tartutaan ilman, että vanhempi joutuu itse tukea hakemaan. Kuitenkaan 32 prosenttia vastaajista ei nähnyt avoimen perhekahvilan työntekijöitä kasvatuskumppanuuden valossa. Vastauksista nousi esille, ettei työntekijöiden koettu osallistuvan lapsen kasvatukseen ja ettei työntekijöillä nähty olevan kasvatuksellista vastuuta. Kasvatuksellinen vastuu on jokaisella vanhemmalla itsellään. Osa vanhemmista ei koe avoimen perhekahvilan työntekijöiltä saatua tukea kasvatuskumppanuutena. Kasvatuskumppanuus on käsite, jonka jokainen voi ymmärtää omalla tavallaan. Tämän takia se oli selitetty kyselylomakkeessa. Millä tavalla kysymyksen muotoilu ja selityksen ymmärrettävyys voi vaikuttaa saatuihin vastauksiin?

Avoimen perhekahvilan käyttäjät kokevat saamansa vertaistuen merkitykselliseksi – hieman enemmän vanhemmalle kuin lapselle. Vanhemmalle vertaistuen koki merkitykselliseksi 90 prosenttia vastaajista, kun taas lapselle 80 prosenttia vastaajista. Kysymyksen yhteydessä ei ollut mahdollisuutta täydentää vastausta avoimesti. Muiden kysymysten avointen vastausten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että lapsien saama vertaistuki on vanhempien mielestä tärkeää, koska lapset tapaavat muita saman ikäisiä lapsia, saavat kavereita sekä oppivat sosiaalisia- ja leikkitaitoja. Vastaukset antavat myös kuvan siitä, että vanhemmat kokevat vertaistuen hyvin merkitykselliseksi itselleen, koska he voivat verrata tilannettaan toisten tilanteisiin, keskustella arjen asioista, lapsista, vanhemmuudesta sekä saada tukea ja vinkkejä toisiltaan. Samassa elämäntilanteessa olevien kohtaaminen on tärkeä perheiden hyvinvointia lisäävä tekijä.

Avoimesta perhekahvilasta saatu vertaistuki, tuki vanhemmuuteen ja kasvatukseen sekä keskustelut toisten vanhempien ja työntekijöiden kanssa tarjoavat vanhemmille mahdollisuuden havaita omia vahvuuksiaan vanhempina. Käyttäjien kommentit siitä, millaisia vahvuuksia he olivat havainneet itsessään olivat hyvin omakohtaisia ja monipuolisia. Kommenteista voidaan kuitenkin päätellä, että omasta itsestään ja vanhemmuuden taidoista tunnetaan välillä osaamattomuutta ja riittämättömyyttä, jota vertaistuki, toisten havainnointi ja avoimessa perhekahvilassa käydyt keskustelut häivyttävät. Vanhemmat pystyvät asettamaan vanhemmuutensa uuteen valoon ja tarkastelemaan sitä uusista näkökulmista, jolloin he havaitsevat omia vahvuuksiaan vanhempina. Osaamattomuuden ja riittämättömyyden tunne vähentää hyvinvointia, kun taas päinvastoin omien vahvuuksien havaitseminen lisää sitä. Kysymykseen liittyy myös toinen tärkeä näkökulma, jota kyselyssä ei otettu huomioon. Onko avoimessa perhekahvilassa mahdollisesti havaittu kehittämiskohteita tai kasvun paikkoja omassa vanhemmuudessa? Myös näiden asioiden havaitseminen ja pohtiminen tukee vanhemmuutta.

Avoimen perhekahvilan todettiin tarjoavan apua perusarjessa jaksamiseen. Kävijöiden kokemusten perusteella tärkeitä tähän vaikuttavia tekijöitä oli se, että vanhempi ja lapsi pääsee lähtemään kodin ulkopuolelle tapaamaan lapsi- ja aikuiskontakteja ja että avoin perhekahvila rytmittää arkea ja luo rutiineita. Toisaalta vastauksista nousi vahvasti esille se, että vanhemmat kokivat perhekahvilan tarjoavan hengähdyshetken lapsen leikkiessä yksin tai yhdessä muiden lasten tai työntekijän kanssa. Tällä perusteella avoin perhekahvila ei pysty tukemaan vanhemman ja lapsen yhdessä tekemistä avoimen perhekahvilan aikana. Lepohetki on vastausten perusteella kuitenkin hyvin merkityksellinen vanhemmalle. Avoin perhekahvila tukee vanhemman jaksamista ja hyvinvointia. Jollei perheellä olisi paikkaa, jossa viettää aikaa, saattaisivat lapsi ja vanhempi jäädä kotiin. Tällöin vanhemmalle tärkeät aikuiskontaktit ja vertaistuki sekä vanhemmuutta tukevat keskustelut jäisivät saavuttamatta. Samoin lapsen saamat lapsikontaktit ja ystävyyssuhteet.

Toisaalta vastauksista kävi ilmi, että avoin perhekahvila tukee osan perheistä yhdessä tekemistä ja tarjoaa vinkkejä aktiiviseen toimintaan kotona. Noin puolet (53 prosenttia) vastaajista koki laulu-, leikki- ja askartelutoimintansa lapsen kanssa lisääntyneen perhekahvilan tarjoamien vinkkien myötä. Vanhemmat tarvitsevat lepohetken, jonka he vastausten perusteella saavat avoimessa perhekahvilassa. Kaikki eivät askartele, leikittele ja lauleskele lasten kanssa. Joskus tämä johtuu siitä, ettei lauluja ja leikkejä osata tai siitä, ettei vanhemmalla ole ajatuksia siitä, millaisia askarteluja lapsen kanssa voisi tehdä. Avoimessa perhekahvilassa opittuja lauluja, leikkejä ja askarteluideoita saadaan kuitenkin mukaan ja osa toteuttaa niitä kotona lapsen kanssa. Kuitenkaan vastaajista melkein puolet (47 prosenttia) ei kokenut perheen yhteisen laulu-, leikki- ja askartelutoiminnan lisääntyneen kotona. Vastaajien kirjoittamien avointen kommenttien perusteella kävi ilmi, että osa vastaajista, joiden toiminta kotona ei ollut lisääntynyt, kokivat yhteistä toimintaa olleen jo aikaisemmin paljon. Jäljelle jää silti suuri prosenttiosuus, joiden yhteinen toiminta ei lisääntynyt kotona. Joillekin laulu-, leikki- ja askartelutoiminta ei ole luontaista tai mielenkiintoista. Millä tavalla avoimen perhekahvilan työntekijä voisi enemmän tukea perheitä yhteiseen toimintaan? Voisiko toiminta olla muuta kuin edellä mainittuja laulu-, leikki- ja askartelutoimintoja?

Vastauksista käy ilmi, että osassa avoimista perhekahviloista vierailee eri alojen asiantuntijoita. Vastaajista 37 prosenttia koki, että asiantuntija oli auttanut erityisesti häntä. Apu oli muun muassa ohjausta perheille sopiviin muihin palveluihin sekä tukea johonkin vanhemmuuteen, kasvatukseen tai lapsen kehitykseen liittyvään aiheeseen. Perhekahvilassa toteutui tuolloin tilanne, jolloin tieto tuli perheen luokse. Perheelle tarjottiin tuki ja apu hänen omassa ympäristössään, matalan kynnyksen avoimessa perhekahvilassa. Suurin osa (63 prosenttia) vastaajista ei kokenut saaneensa apua avoimessa perhekahvilassa vierailleelta asiantuntijalta. Vastaajien kommenteista oli kuitenkin mahdollista havaita, että paikallisia eroja siinä, vieraileeko perhekahvilassa asiantuntijoita, oli paljon. Tästä syystä saatuja vastauksia ei voida pitää täysin luotettavina. Tutkimuksen kannalta oleellista olisi ollut kysyä, vieraileeko avoimessa perhekahvilassa asiantuntijavierailijoita ja jos vierailee, kokevatko perheet saaneensa keskusteluapua ja palveluohjasta asiantuntijavierailijalta.

Perheille on tärkeää jakaa kokemuksia ja neuvoja erilaisista muista palveluista. Suurin osa (74) vastaajista koki saaneensa neuvoja muista palveluista toisilta vanhemmilta. Myös työntekijöillä on suuri rooli pystyessään ohjaamaan perheitä tuntemiensa palveluiden piiriin, joita he havaitsevat perheen kaipaavan. 57 prosenttia vastaajista oli saanut ohjausta juuri työntekijöiltä. Siitä huolimatta, että vain osa (37 prosenttia) koki avoimessa perhekahvilassa vierailleen asiantuntijan auttaneen erityisesti itseään, 24 prosenttia vastaajista kertoi saaneensa asiantuntijavierailijalta tietoa itselleen sopivista muista palveluista. Palveluntarjontaa on paljon, mutta perheet eivät aina tiedä kaikista olemassa olevista palveluista, jotka voisivat tukea lapsen tai vanhemman hyvinvointia tai antaa tukea vanhemmuuteen tai kasvatukseen liittyvissä teemoissa. Tästä syystä onkin hyvin tärkeää, että vanhemmat pystyvät jakamaan kokemuksensa, jolloin toiset vanhemmat voivat saada tarvitsemansa avun tai tuen. Pulman ilmetessä pyörää ei tarvitse keksiä uudelleen, jollakin toisella vanhemmalla tai työntekijällä voi olla kokemus aikaisemmasta ratkaisusta. Ammattilaisilla ja asiantuntijoilla on suuri rooli ja merkitys palveluiden tietoisuuteen tuomisella. He voivat omalla valveutuneisuudellaan ja aktiivisuudellaan saattaa vanhempien tietoon paljon sellaisia palveluita, jotka muuten voisivat jäädä taka-alalle.

Vastausten perusteella käyttäjien mielestä merkityksellisin lasten ja perheiden hyvinvointia tukeva seikka on, että avoimessa perhekahvilassa käynti tukee vanhempien arjessa jaksamista ja tällä tavoin turvaa lapsen kasvuoloja. Vastaajien kokemusten perusteella avoimessa perhekahvilassa käydyt keskustelut toisten vanhempien, ammattilaisten sekä asiantuntijavierailijoiden kanssa tukevat vanhemmuutta sekä vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Keskustelut tarjoavat myös varhaista tukea vanhemmille, jotka saavat avoimessa perhekahvilassa keskustella mieltään painavista vaikeistakin asioista. Tätä voidaan pitää merkittävänä avoimen perhekahvilan toimintamenetelmänä. Toiset vastausten perusteella lähes yhtä merkittävät seikat vanhemmille olivat perhekahvilasta saatu vertaistuki sekä se, että vanhemmat saavat avoimesta perhekahvilasta tukea, neuvoja ja ohjausta. Toisten vanhempien, ammattilaisten sekä asiantuntijoiden tarjoama tuki ehkäisee ongelmien syntymistä tai niiden syvenemistä, sillä pulmiin haetaan vastausten perusteella ratkaisuja yhdessä.

Avoimesta perhekahvilasta saadaan myös tietoa perheelle sopivista muista palveluista, joka tukee perheen hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien syntymistä ja syvenemistä. Avoin perhekahvila toimii käyttäjien kokemusten perusteella paikkana, josta saa ohjausta ja tietoa muista palveluista. Palveluohjaus lisää vanhempien tietoisuutta ja perheiden hyvinvointia. Avoin perhekahvila voi lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia myös yhdessä tekemisen kautta tarjoamalla vinkkejä perheen yhteiseen tekemiseen kotona. Perheen yhdessä viettämä aika ja tekeminen myös turvaa lapsen kasvuoloja.

Vastausten perusteella voidaan todeta avoimen perhekahvilan pystyvän menetelmänä vastaamaan omalla tavallaan jokaiseen ennaltaehkäisevälle lastensuojelulle asetettuun tavoitteeseen. Näitä tavoitteita olivat lasten kasvuolojen turvaaminen, lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen, vanhempien tukeminen ja ohjaus kasvatustehtävässä, varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tarjoaminen sekä kielteisen kehityskulun syntymisen ja syvenemisen ehkäisy. Tutkimuksessa vähemmälle huomiolle jäi varhainen tuen tarpeen tunnistaminen, joka on yksi tärkeä ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tehtävistä.

Tulosten vertausta MLL:n Perhekahvilaselvitykseen

Satuli-Kukkosen (2011) perhekahvilaselvityksen kysymykset poikkesivat jonkin verran käsillä olevan tutkimuksen kysymyksistä. Tutkimusten tuloksia voi kuitenkin joiltain osin verrata. Kerran viikossa perhekahvilassa käy Satuli-Kukkosen (2011, 11) mukaan 43 prosenttia perhekahvilaselvitykseen vastanneista ja useita kertoja viikossa 3 prosenttia. Käsillä olevan tutkimuksen mukaan 68 prosenttia vastaajista vierailee avoimessa perhekahvilassa kerran ja 28 prosenttia kaksi kertaa viikossa. Satuli-Kukkosen (2011, 10) mukaan perhekahvilan aukioloon vaikuttaa se, toimiiko se vapaaehtoisvoimin vai ammatillisesti johdettuna. Erot tuloksissa voivat selittyä sillä, että ammatillisesti johdetut perhekahvilat ovat auki yleensä useampana päivänä viikossa.

Molemmat tutkimukset toteavat avoimen perhekahvilan olevan perheiden tarpeista lähtevä perheiden arkeen positiivisesti vaikuttava palvelu ja lasten tulevan huomioiduksi avoimessa perhekahvilassa. Satuli-Kukkosen (2011, 13-14) mukaan perhekahviloissa käydään, jotta lapsi saisi leikkikavereita ja seuraa, jotta vanhempi saisi vertais-

tukea vanhemmuuteen ja siihen liittyviin haasteisiin ja ilonhetkiin. Myös vanhemmat kaipasivat seuraa ja ystäviään. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaiset. Lapsen saamat kontaktit ja leikkikaverit koettiin merkityksellisiksi. Vanhempien aikuiskontaktit, vertaistuki ja keskinäinen keskustelu nousi myös merkittävään rooliin. Molemmista tutkimuksista nousi esille, että yleisimmiksi avoimen perhekahvilan keskusteluaiheiksi nousevat arkiset lapsen kasvatus, kehitys ja hoito sekä vanhemmuus. Molempien tutkimusten tulokset tukevat väitettä, että avoin perhekahvila lisää koko perheen hyvinvointia sekä lisää kävijöiden tietoisuutta perheille suunnatuista muista palveluista. (Satuli-Kukkonen 2011, 15, 18, 22-25.)

Pohdintaa tulosten laajemmasta merkityksestä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoisasiantuntija Reija Paananen mainitsee ennaltaehkäisevän työn olevan valtion ja kuntien kovien säästöpaineiden alla helppo säästämisen kohde, sillä sen tulokset eivät näy heti (Oksanen 2013). Tulosten perusteella Mannerheimin Lastensuojeluliiton ammatillisesti johdetut avoimet perhekahvilat pystyvät toimimaan ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön menetelmänä. Lasten ja perheiden pulmiin tulisi tarttua siellä missä ne syntyvät ja pyrkiä estämään pulmien kasaantuminen ja pitkittyminen (Sipilä & Österbacka 2013, 14). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (2011, 62) määritellään tavoitteeksi laajentaa perhekeskustoimintaa. MLL:n perhekeskustoiminnan tärkeimpiä muotoja ovat perhekahvilat, jotka toimivat perheiden kohtaamispaikkoina (Satuli-Kukkonen 2011, 3-4). Vertaistuen, vanhemmuuden tukemisen ja kasvatuskumppanuuden lisäksi avoimessa perhekahvilassa ammattilainen pystyy ohjaamaan perheitä heidän tarvitsemiinsa muihin palveluihin. Perheet tulevat tietoisemmiksi tarjolla olevista palveluista ja saavat mahdollisesti tukea ennen pulmien syvenemistä. Avoimessa perhekahvilassa pystytään lisäämään lasten ja perheiden hyvinvointia, turvaamaan lasten kasvuoloja, tukemaan, ohjaamaan ja neuvomaan vanhempia kasvatustehtävässä, tunnistamaan tuen tarve varhain sekä tarjoamaan varhaista tukea sekä osaltaan estää kielteisen kehityskulun syntyminen ja syveneminen.

Jatkotutkimusaiheet

Tutkimusaineistoa analysoitaessa nousi esille mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe siitä, kokevatko ammatillisesti johdettujen avointen perhekahviloiden käyttäjät, että olisivat ilman avointa perhekahvilaa tarvinneet muuta ammattiapua. Onko käyttäjä saanut avoimesta perhekahvilasta sellaista ennaltaehkäisevää apua tai tukea, että on tämän turvin selvinnyt tilanteesta eikä ole tarvinnut muuta ammattiapua? Millainen tämä tilanne oli ja millaista apua hän avoimesta perhekahvilasta sai?

Tutkimustuloksia pohtiessa heräsi myös toinen aihe jatkotutkimukseen. Onko avoimen perhekahvilan työntekijä pystynyt tarttumaan johonkin perheen pulmaan mahdollisesti jo ennen kuin vanhempi on itsekään mahdollisesti sitä huomioinut tai sitä on muun palvelun yhteydessä huomioitu. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, onko avoimen perhekahvilan työntekijä pystynyt estämään pulman syvenemisen. Onko avoimessa perhekahvilassa työskentelevä ammattilainen pystynyt toimimaan ensimmäisenä tuen tarpeen tunnistajana ja onko hän pystynyt ensimmäisenä tarjoamaan perheelle apua tai tukea?

Kolmas tutkimuksesta noussut jatkotutkimuksen aihe koskee vapaaehtoisvoimin johdetun ja ammatillisesti johdetun avoimen perhekahvilan eroa. Mikä erityinen merkitys sillä on käyttäjien kannalta, että avoin perhekahvila toimii ammatillisesti johdetusti? Millä tavalla avoin perhekahvila eroaa vapaaehtoisvoimin johdetusta avoimesta perhekahvilasta?

Lähteet

Ahokangas, P. & Savolainen, J. 2013. Peruspalveluministeri siirtäisi lastensuojelun kunnilta sote-alueiden hoidettavaksi. Helsingin Sanomat. Kotimaa 10.08.2013. http://www.hs.fi/kotimaa/a1376032750424. Viitattu 4.9.2013.

Banda, E. 2000. Good scientific practice in research and scholarship. European Science Foundation Policy Briefing. http://www.esf.org/fileadmin/Public_documents/Publications/ESPB10.pdf. Viitattu 28.10.2013.

Ehkäisevä lastensuojelu. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. http://www.sosiaaliportti.fi/, Lastensuojelun käsikirja, Työprosessi, Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 29.10.2013.

Gilligan, R. 2000. Family Support: Issues and Prospects. Teoksessa Family Support. Direction from diversity. Toim. J. Canavan, P. Dolan & J. Pinkerton. London: Jessica Kingsley Publishers, 13-34.

Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä M-L. 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 62/2012. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino.

Halme, N., Perälä, M-L. & Laaksonen C. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Järjestelmällinen katsaus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 10/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. 1. painos. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Hetemäki, I. (Toim.) 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Unicef. Helsinki: Edita Prima.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Historia. N.d. Artikkeli Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilla. http://www.mll.fi/, Tietoa MLL:sta, Historia. Viitattu 20.10.2013.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf. Viitattu 28.10.2013.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 1. painos. Helsinki: Edita.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Kananen, J. 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Toim. E. Ijäs. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.

Kekkonen, M., Paavola, A. & Viitala, R. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Helsinki: Yliopistopaino.

Kinos, J. & Palonen, T. 2013. Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:5. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/tr05.pdf?lang=en. Viitattu 13.11.2013.

Kouvalainen, K. N.d. Mannerheim ja lapset. Artikkeli Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilla. http://www.mll.fi/, Tietoa MML:sta, Historia, Mannerheim ja lapset. Viitattu 20.10.2013.

Kuronen, M. & Lahtinen, P. 2011. Supporting families: the role of family work in child welfare. Teoksessa Social work and child welfare politics : Through Nordic lenses. Toim. H. Forsberg & T. Kröger. Bristol: Policy Press, 65-82.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aneistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Teoksessa Sosiaali- ja terveydenhuoltolainsäädäntö 2013. Toim. T. Kokkonen. Helsinki: Talentum Media Oy, 682-699.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Teoksessa Sosiaali- ja terveydenhuoltolainsäädäntö 2013. Toim. T. Kokkonen. Helsinki: Talentum Media Oy, 111-121.

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. VERTAISTOIMINTA – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta KANNATTAA. Toim. T. Laatikainen. SOLVER palvelut, 9-19.

Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Lapsen oikeuksien yleissopimus. N.d. Artikkeli Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilla. http://www.mll.fi/, Tietoa MLL:sta, Lapsen oikeuksien yleissopimus. Viitattu 30.9.2013.

Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen. N.d. Artikkeli terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla. http://www.thl.fi/, Tutkimus ja kehittäminen, Hankkeet. Viitattu 4.11.2013.

Malin, M. N.d. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. http://www.sosiaaliportti.fi/, Lastensuojelun käsikirja, Työprosessi, Ehkäisevä lastensuojelu, Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet. Viitattu 28.10.2013.

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. N.d. Artikkeli Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilla. http://www.mll.fi/, Tietoa MLL:sta. Viitattu 25.9.2013.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-4. painos. Helsinki: WSOYpro.

Oksanen, M. 2013. 1990-luvun virheet toistumassa – ”ehkäisevästä hoidosta ei kannata säästää”. Mtv3 Uutiset. Kotimaa 13.10.2013. http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2013/10/1818020. Viitattu 20.10.2013.

Perälä, M-L., Halme, N., Hammar, T. & Nykänen, S. 2011. Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelu toimialajohtajien näkökulmasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 29/2011. Helsinki: Unigrafia.

Perälä, M-L., Salonen, A. Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulmasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 36/2011. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Piirit. N.d. Artikkeli Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilla. http://www.mll.fi/, Tietoa MLL:sta, Yhteystiedot, Piirit. Viitattu 25.9.2013.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Valtioneuvoston kanslia. http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf. Viitattu 6.11.2013.

Saarela, P. & Viheriävaara, H. 2000. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö – määrittelyä ja sisällön hahmottelua. http://www.nuortenystavat.fi/file.php?162. Viitattu 12.11.2013.

Satuli-Kukkonen, T. 2011. Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakysely kevät 2011. ”Voi kertoa huolistaan, kysellä mieltä askarruttavista asioista, ja nauraa asioille, jotka eivät vielä eilen naurattaneet yhtään!” https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/550763eef8166a4de09d63b4b81ae089/1378277247/application/pdf/14291514/MLL%20raportti%20perhekahvilatoiminnasta%202011.pdf. Viitattu 4.9.2013.

Satuli-Kukkonen, T. 2013a. Vertaistuki antaa voimia ja uusia ystäviä. http://www.mll.fi/blogi/?x16855855=w18453431. Viitattu 26.9.2013.

Satuli-Kukkonen, T. 2013b. Ammatillisesti johdetut MLL paikallisyhdistykset. Lista ammatillisesti johdetuista paikallisyhdistyksistä. Päivitetty 3.4.2013.

Savolainen, A. 2012. Toimintasuunnitelma 2013. Perhekeskus Tourutupa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistys.

Savolainen, A. 2013. Perhekeskusjohtaja. Perhekeskus Tourutupa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jyväskylän yhdistys ry. Keskustelu 29.10.2013.

Savolainen, H-M. 2012. Huostaanotto huomattavasti kalliimpaa kuin ajoissa auttaminen. Lastensuojelun keskusliitto. Lehdistötiedotteet 2012. http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2012/huostaanotto_huomattavasti_kalliimpaa_kuin_ajoissa_auttaminen.2669.news. Viitattu 1.10.2013.

Seppelin, M. 2011. Sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveysministeriön kumppaneina. Sosiaali- ja terveysministeriön järjestöpoliittiset linjaukset. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:5. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-15563.pdf. Viitattu 28.8.2013.

Sipilä, J. & Österbacka, E. 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20130408Enemmae/perhe_NETTI.pdf. Viitattu 20.10.2013.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A-M. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 154-191.

Vanhempien ja huoltajien tukeminen. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. http://www.sosiaaliportti.fi/, Lastensuojelun käsikirja, Työprosessi, Ehkäisevä lastensuojelu, Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet, Vanhempien ja huoltajien tukeminen. Viitattu 1.10.2013.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. N.d. Unicef.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf. Viitattu 30.9.2013.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje perhekahviloiden työntekijöille

Hyvä perhekahvilan työntekijä, kiitos osallistumisesta tutkimukseeni!
Tämä kyselylomake on osa vuoden 2013 aikana valmistuvaa opinnäytetyötäni, joka tehdään yhteistyössä MLL Jyväskylän yhdistyksen kanssa. Tutkimuksessani selvitän ammatillisesti johdettujen perhekahviloiden merkitystä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Kysely toteutetaan toukokuun 2013 aikana MLL ammatillisesti johdetuissa perhekahviloissa ympäri Suomen.

Mitä sinun perhekahvilan työntekijänä tulisi tietää ja tehdä?

2.5.2013 (to) Kysely käynnistyy.
- Laita kyselylomakkeet esille helposti saataville.
- Tarjoa käyttäjille mahdollisuus kyselylomakkeen palauttamiseen, esimerkiksi laatikko.
- Esittele kyselyn tarkoitus lyhyesti perhekahvilasi käyttäjille. Jos käytätte toiminnastanne jotain muuta termiä kuin perhekahvila, olisi käyttäjille hyvä selventää perhekahvilalla tarkoitettavan juuri teidän toimintaanne.
- Painota kyselyn olevan anonyymi ja näinollen vastausten tunnistamattomia.

Toukokuun aikana
- Huolehdi, että kyselylomakkeita on saatavilla. Jos lomakkeet loppuvat, voit kopioida kaksipuoleisia lomakkeita lisää itse, pyytää sähköistä versiota tulostusta varten tai pyytää minua lähettämään lisää lomakkeita.
- Kannusta aktiivisesti käyttäjiä vastaamaan kyselyyn.

31.5.2013 (pe) Kysely päättyy.
- Kerää kyselylomakkeet ja palautuslaatikko pois.
- Sulje täytetyt kyselylomakkeet lomakkeiden mukana saamaanne palautuskuoreen ja lähetä postitse (Mira Tasanen, Saihokatu 4 B 60, 40630 Jyväskylä) **7.6.2013 mennessä**.

Mikäli matkan varrella tulee kysyttävää, ottakaa rohkeasti yhteyttä minuun!

Mira Tasanen
Sosionomi-opiskelija
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
mira.tasanen@gmail.com
0440794438

Yhteyshenkilö MLL:ssä
Nina Kaari
pj Jyväskylän yhdistys
0504097609

Liite 2. Kyselylomake

Hei perhekahvilan käyttäjä, kiitos aktiivisuudestasi ja osallistumisestasi tutkimukseen!

Tämä tutkimus toteutetaan toukokuun 2013 aikana MLL ammatillisesti johdetuissa perhekahviloissa. Kyselyn avulla kerätään materiaali vuoden 2013 aikana toteutettavaan opinnäytetyöhöni, jonka tarkoituksena on tutkia ammatillisesti johdettujen perhekahviloiden merkitystä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä MLL Jyväskylän yhdistyksen kanssa. Vastaukset ovat anonyymeja ja ne käsitellään luottamuksellisesti.

Yhteistyöstä kiittäen,
Mira Tasanen
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

1. Oletko lapsen/lasten..
□ Äiti □ Isä □ Mummo □ Pappa □ Muu

2. Kuinka monta lasta sinulla on?
□ 1 □ 2 □ 3 tai useampia

3. Kuinka usein käyt perhekahvilassa?
□ Kerran viikossa □ Kaksi kertaa viikossa □ Kolme tai useamman kerran viikossa

4. Minkä kaupungin perhekahvilassa käyt? _____

5. Koetko, että perhekahvilaan on helppo tulla?
□ Kyllä □ En. Miksi? _____

6. Koetko toiminnan lähtevän perheiden tarpeista ja vastaavan niihin?
□ Kyllä □ En. Miksi? _____

7. Kenen kanssa olet voinut keskustella mieltäsi askarruttavista asioista?
□ Työntekijöiden
□ Toisten vanhempien
□ Asiantuntijavierailijoiden
□ Jonkun muun, kenen? _____
□ En kenenkään. Olisitko toivonut keskustelua? □ Kyllä □ En

8. Koetko keskusteluilmapiirin vapaaksi myös vaikeista asioista keskusteluun?
a) Työntekijöiden kanssa
□ Kyllä □ En. Miksi? _____
b) Toisten vanhempien kanssa
□ Kyllä □ En. Miksi? _____

9. Koetko vertaistuen merkitykselliseksi?
□ Itselleni
□ Lapselle/lapsille
□ En kummallekaan

10. Koetko saaneesi perhekahvilasta tukea vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä?
□ Kyllä. Mihin? _____
□ En. Olisitko toivonut saavasi? □ Kyllä □ En

11. Koetko havainneesi perhekahvilassa vahvuuksia omassa vanhemmuudessasi?
□ Kyllä. Millaisia?_____
□ En

12. Koetko perhekahvilassa käynnistä olevan apua arjessa jaksamiseesi?
□ Kyllä. Millä tavalla?
_____
□ En

13. Koetko perhekahvilan työntekijät kasvatuskumppaneinasi?
(Kasvatuskumppanuus on vanhemman ja ammattilaisen toisiaan kunnioittavaa toimintaa yhdessä lapsen parhaaksi.)
□ Kyllä. Millä tavoin? _____
_____
□ En. Miksi? _____
_____

14. Onko perhekahvilassa käynyt asiantuntijavierailijaa, joka on auttanut erityisesti sinua?
□ Kyllä. Millä tavoin? _____
□ Ei

15. Keneltä olet saanut neuvoja ja ohjausta sinulle sopivista muista palveluista?
□ Työntekijöiltä
□ Toisilta vanhemmilta
□ Asiantuntijavierailijoilta
□ En ole saanut

16. Onko toimintanne (laulu/leikki/askartelu) kotona lisääntynyt perhekahvilan tarjoamien vinkkien myötä?
□ Kyllä. Millä tavalla?_____
□ Ei.

17. Mikä merkitys perhekahvilalla on juuri sinun perheellesi?
_____
_____
_____
_____

18. Mitä muuta haluaisit sanoa?
_____
_____
_____
_____